

YU ISSN 0350-2899

**Peti simpozijum
"Medicina u umetnosti"
Zbornik sažetaka
Zaječar, 12.10.2018.**

Glasilo zaječarske podružnice Srpskog lekarskog društva

Izlazi od 1976.

UREDNIŠTVO/ EDITORIAL

**GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK/
EDITOR-IN-CHIEF & RESPONSIBLE EDITOR**

Prim Dr Sc med Dušan Bastać /MD, MSc, PhD/, Zaječar

**POMOĆNIK GLAVNOG I ODGOVORNOG UREDNIKA/
ASSISTANT EDITOR**

Prim Dr sci med Biserka Tirmeštajn-Janković /MD, MSc, PhD/, Zaječar
Dr med Zoran Jelenković /MD/, Zaječar

ČLANOVI UREDNIŠTVA TMG

Prim Mr Sc Dr med Bratimirka Jelenković /MD, MSc, PhD/, Zaječar
Mr Sc Dr med Zoran Joksimović /MD, MSc, /, Bor
Dr med Marija Ilić /MD/, Zaječar

**SEKRETARI UREDNIŠTVA/
EDITORIAL SECRETARIES**

Dr med Anastasija Raščanin /MD/, Zaječar
Dr med Ivana Arandelović /MD/, Zaječar

**TEHNIČKI UREDNIK/
TECHNICAL EDITOR**

Petar Basić, Zaječar

UREĐIVAČKI ODBOR/EDITORIAL BOARD

Akademik prof. dr Dragan Micić /MD, PhD/, Beograd
Prof. dr Nebojša Paunković /MD, MSc, PhD/, Zaječar,
Prim dr Radoš Žikić (MD), Zaječar,
Prof. dr Slobodan Ilić /MD, PhD/, Niš
Prof. dr Biljana Kocić /MD, PhD/, Niš
Prof. dr. Goran Bjelaković /MD, PhD/, Niš
Doc. dr Bojana Stamenković /assist. prof, MD, PhD/, Niš
Prim dr sci. med. Petar Paunović /MD, PhD/, Rajac
Prim dr sci. med. Aleksandar Aleksić, /MD, MSc, PhD/, Zaječar
Prim dr sci. med. Vladimir Mitov, /MD, MSc, PhD/, Zaječar
Prim mr. sci. med. dr Predrag Marušić /MD, MSc/, Zaječar
Prim mr. sci. med. dr Olica Radovanović /MD, MSc/, Zaječar
Prim dr sci. med. Željka Aleksić /MD, MSc, PhD/, Zaječar
Dr Emil Vlajić /MD/, Zaječar
Ada Vlajić, Belgrade, art historian

LEKTORI/PROOFREADERS

Srpski jezik/Serbian language:

Prof srpskog jezika Violeta Simić, philologist, Zaječar

Engleski jezik/English language:

Prof engleskog jezika Slobodanka Stanković Petrović, philologist Zaječar

VLASNIK I IZDAVAČ/OWNER AND PUBLISHER

Srpsko lekarsko društvo, podružnica Zaječar/
Serbian Medical Society, Branch of Zaječar
web adresa/web address: www.sldzajecar.org.rs

ADRESA REDAKCIJE/EDITORIAL OFFICE

Timočki medicinski glasnik
Zdravstveni centar Zaječar
Pedijatrijska služba
Rasadnička bb, 19000 Zaječar

ADRESA ELEKTRONSKE POŠTE/E-MAIL

tmglasnik@gmail.com
dusanbastac@gmail.com

WEB ADRESA/WEB ADDRESS

www.tmg.org.rs

Časopis izlazi četiri puta godišnje./The Journal is published four times per year.

TEKUĆI TAČUN/ CURRENT ACCOUNT

Srpsko lekarsko društvo, podružnica Zaječar 205-167929-22

ŠTAMPA/PRINTED BY

Spasa, Knjaževac

TIRAŽ/CIRCULATION 500 primeraka/500 copies

CIP - Каталогизacija у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

61

TIMOČKI medicinski glasnik /
glavni i odgovorni urednik Prim Dr Sc med
Dušan Bastać; - God. 1, br. 1 (1976)-
- Zaječar : Srpsko lekarsko društvo,
podružnica Zaječar, 1976- (Knjaževac :
Spasa). - 30 cm

Dostupno i na: <http://www.tmg.org.rs>. -
Tromesečno

ISSN 0350-2899 = Timočki medicinski glasnik
COBISS.SR-ID 5508610

Peti simpozijum «MEDICINA U UMETNOSTI» Zaječar 2018.

Petak, 12 oktobar, 2018. godine, Dom zdravlja, ZC Zaječar

10.00 Svečano otvaranje i pozdravna reč organizatora
10.30 Sesija A: Medicina kao umetnost

1. Vladimir Jokanović, Novi Sad: POTREBA SAVREMENE MEDICINE ZA UMETNIČKOM I HUMANOM KATEGORIJOM
2. Dušan Đurić, Kragujevac: ODISEJA EKSPERTSKIH SISTEMA – ARS MAGNA
3. Emil Vlajić, Zaječar: MEDICINA IZMEDJU NAUKE I UMETNOSTI
4. Dejan Dimić, Beograd: SCENE OZDRAVLJENJA NA FRESKAMA MANASTIRA DEČANI
5. Mihajlović Filip, Milosavljević Aleksandar, Sonja Djurić: METEMPSIHOZA, SEOBA DUŠE I MOGUĆNOSTI HIBERNACIJE
6. Mitrović Dragana, Ćirić Danijela, Miletić Emilio, Bogoslović Miloš, Mladenović Petrović Miljana, Jakovljević Milica, Tasić Marko: UMETNOST U PEDIJATRIJSKOJ ORDINACIJI
7. Vesna Đurić, Sonja Djurić: ANATOMIJA HEDONIZMA ILI O GOJAZNOSTI
8. Небојша Божиновић, Милена Божиновић: МОТИВ КРВИ У ДЕЛИМА УМЕТНИКА
9. Jovana Nikolić: INKLUZIVNI GRAFIČKI DIZAJN – DIZAJN ZA OSOBE TREĆEG DOBA

12.00-12.15 Kafe pauza
12.15 Sesija B: Lucidnost

1. Ljubomir Panajotović, Beograd, SLIKE RATA U DELIMA ČARLSA BELA I HENRIJA TONKSA
2. Kornelia Đaković Švajcer, Novi Sad. DANCE MACABRE ILI HUMANI SKELET KAO METAFORA
3. Vukašin Antić, Vranje: BILA JEDNOM RUŽA JEDNA. Prilozi za biografiju profesora farmakologije Medicinskog fakulteta u Beogradu dr Radivoja Pavlovića (1893-1983)
4. Bojana Cokić, Zaječar: IGRA DECE VIĐENA OKOM UMETNIKA
5. Bratimirka Jelenković, Zaječar: FRIDA KALO: ŽIVOT I UMETNOST
6. Marija Mandić SVE BOLESTI HENRIJA VIII NA NJEGOVI PORTRETIMA
7. Maja Radanović ŽIVOTNI SKRIPT KOJI VODI U „KLUB 27“
8. Jelena Dragičević, Emilio Miletić, Lela Mihajlović – Jovanović POREMEĆAJI SPAVANJA KOD LIKOVA ŽIVOTINJA I LJUDI U ANIMIRANIM FILMOVIMA VOLTA DIZNIJA
9. Милан Божиновић¹ Небојша Божиновић², Драгица Божиновић³, Милена Божиновић⁴, Бојан Јоксимовић⁴, Милица Костић¹, Александар Јовановски¹, Мирослав Миљковић¹, Соња Јанковић¹, Рајко Савковић¹ ЛЕКАР И ЛЕКАРСКИ ПОЗИВ У ПРИПОВЕТКАМА ДР ЛАЗЕ К. ЛАЗАРЕВИЋА

14.00-14.30 Otvaranje izložbe + Poetski trenutak + Koktel pauza
14.30 Sesija C: Nadrealizam + Sesija D: Seksualnot

1. Mirjana Stojković-Ivković: MEDICINA I NADREALIZAM.
2. Mirjana Stojković-Ivković: RENE MAGRIT- umetnik bistrog duha
3. Miloš Protić BRETON, BABINSKI, FROJD -NADREALIZAM, NEUROLOGIJA, PSIHOANALIZA
4. Danijela Ćirić, Dragana Mitrović, Tamara Stanulović, Mila Dimitrijević: SALVADOR DALI - GENIJE SVOG VREMENA
5. Dušan Bastać: SALVADOR DALI : PARANOIČNO-KRITIČKA METODA U NADREALIZMU GENIJALNOST I/ILI MENTALNA BOLEST?
6. Maja Radanović: MADONNA „EROTICA“
7. Dragana Stanković, Emil Vlajić: VETTRIANO - GRANICE IZMEDJU NORMALNOG I PATOLOSKOG U SEKSUALNOSTI.

Dodela sertifikata. Zatvaranje simpozijuma.

ORGANIZACIONI ODBOR**Srpsko lekarsko društvo Podružnica Zaječar**

Prim Mr sci. med. dr Bratimirka Jelenkovic (predsednik organizacionionog odbora)

Prim Dr sci. med. dr Dušan Bastac

Dr Ljiljana Jovanović

Ada Vlajić

Prim. Dr sci. med. dr Vladimir Mitov

Prim Mr sci. med. dr Predrag Marušić

Dr Zoran Jelenkovic

Prim. dr Vera Najdanovic Mandić

Dr Aleksandar Petrovic

Dr Rade Kostić

Dr Goran Jović

Dr Biljana Popović

Dr Biljana Stanković

Dr Miloš Protić

Dr Brankica Vasić

Dr Danijela Ćirić

Dr Marko Jović

Dr Tanja Bogdanović

Dr Saška Manić

Dr Emil Vlajić

Prim. dr Vesna Petković

Jasmina Nikolić

Zdravstveni centra Zaječar, Zaječar

Direktor Zdravstvenog centra Zaječar: Dr Miroslav Stojanović

Direktor Bolnice: Dr Jovan Stevanović

Direktor Doma zdravlja: Dr Bojana Radojević

Specijalna bolnica za rehabilitaciju "Gamzigrad"

Direktor: Dr Rade Kostić

Sekcija za umetnost, kulturu i humanost Srpskog lekarskog društva

Predsednik: Akad. med. Vladimir Jokanović

PROGRAMSKI ODBOR

Dr Emil Vlajić (predsednik programskog odbora)

Akad. Dr Vladimir Jokanović

Prof dr Kornelija Đaković Švajcer

Prof dr Ljubomir Panajotović

Prof dr sc Branko Ćorić

Doc dr Vladimir Biočanin

Prof dr Dušan Djurić

Dr.sci med Dejan Dimić

Prim. dr Bojana Cokić

Prim. Mr sci. med. dr Bratimirka Jelenković

Dr Vukašin Antić

"...Mali korak za čoveka, ali veliki za čovečanstvo."

Svima nama dobro poznata rečenica. Neki su je čuli neposredno nakon što je izgovorena, neki su je pročitali u školskim udžbenicima, neki su je čuli od poznatih glumaca. Svima dobro poznata rečenica. Ali, da li smo razumeli njen značaj?

Detetov prvi korak svakako nije od velikog značaja za čovečanstvo, ali roditelji u njemu vide čitavu budućnost sveta. Šta je sledeće? Strpljivo posmatraju kako bojažljive i nesigurne stope prerastaju u čvrst i hrabar uspon ka budućnosti. Sa nestrpljenjem radoznalo iščekuju kojom stazom će se uputiti.

Prvi veliki korak svakog čoveka uglavnom nije od velikog značaja za čovečanstvo. On predstavlja samo mali pomak, zanemarljiv u istoriji sveta. Njegov značaj leži u samom čoveku. On motiviše, bodri, pruža snagu koja je potrebna za svaki naredni uspeh. Svaki spašen život, svaki otklonjen bol veliki je pomak za jednog čoveka koji leči. Svaki osmeh, umiren pogled ili reči zahvalnosti dokaz su upravo toga. Jedan mali korak ispuni nečiji čitav svet.

Koračati malim koracima od velikog značaja zahteva neizmernu hrabrost i izdržljivost. Humanost se u savremenom društvu neretko smatra najvećim poklonom koji se retko dobija. Možda svega nekoliko puta u životu, možda nikada. Neizmernu zahvalnost videćete u očima onih koji su je primili. U pokušajima da se sačuva jedan život, da se otkloni bol, da se vrati životni elan korača se neutabanim stazama. Uputiti se ka nepoznatom, istražiti neistraženo, voditi se istorijom u potrazi za novim saznanjima svakodnevna je borba koja zahteva posebno umeće. Voditi bitke za koje smo mislili da su već dobijene, pokaravti neprijetelja koga smo smatrali isrebljenim samo su neki od izazova kojima se treba posvetiti. Danas nam je za te trijumfe potrebno mnogo više umeća, kreativnosti, razumevanja i ljudskosti ako želimo načiniti jedan veliki korak.

Velikim koracima za čovečanstvo prethodi beskonačan broj malih koraka ljudi. Veliki ljudi gaze malim koracima krčeći neistražene staze. Svojom borbom grade puteve kojima ćemo se kretati. Malim pobedama osvajaju svet i čine ga boljim.

Jedan mali korak u pravom smeru može predstavljati veliki korak za čovečanstvo.

Ada Vlajić, istoričar umetnosti

Sesija A: Medicina kao umetnost

1

POTREBA SAVREMENE MEDICINE ZA UMETNIČKOM I HUMANOM KATEGORIJOM

Akad.med Vladimir Jokanović

"Autor iznosi podatke o alijenaciji savremenog čoveka, industrijalizaciji medicine i otudjenju lekara od bolesnika. medicina je u svojoj istorijskoj osnovi "umeće komunikacije lekara sa bolesnicima (Hipokrat). Bez "umetnosti umeća i humane komponente odnosa zdravstvene ustanove su "hoteli nižih kategorija koji daju "specijalnu hranu "(lekove bolesnim ljudima)

Autor se zalaže za uvođenje humanoetičkih predmeta u nastavu medicinara.

2

ODISEJA EKSPERTSKIH SISTEMA – ARS MAGNA

Dušan Djurić (1, 6), Sonja Djurić (2), Filip Mihajlović (3), Feka Pepić (4), Vladimir Biočanin (5)

(1) UNIVERZITET U KRAGUJEVCU, SRBIJA, FAKULTET MEDICINSKIH NAUKA, INTEGRISANE AKADEMSKE STUDIJE FARMACIJE (UNIVERSITY OF KRAGUJEVAC, SERBIA, FACULTY OF MEDICAL SCIENCES, DEPARTMENT OF PHARMACY)

(2) GENTEXT RESEARCH GROUP, UNIVERSITY OF VALENCIA, SPAIN

(3) ZDRAVSTVENA USTANOVA-APOTEKA HIGIJA, ARANDJELOVAC

(4) KLINIKA ZA PSIHIJATRIJU, KLINIČKI CENTAR UNIVERZITETA U SARAJEVU, BOSNA I HERCEGOVINA

(5) STOMATOLOŠKI FAKULTET U PANČEVU, UNIVERZITET PRIVREDNA AKADEMIJA U NOVOM SADU, SRBIJA

(6) INSTITUT ZA REHABILITACIJU, BEOGRAD, SRBIJA

Rad se bavi temom početnih koraka razvoja ekspertskih sistema (arteficial intelligence) koji su omogućili razvoj ultrabrzih mikroprocesora računara i tehnološkog singulariteta. Rad treba da ukaže, da li kreiranjem nad-rase kiborga, možemo izbeći paranoju da će hardverski i softverski nadvladati čoveka (kompjuter Hal 799 9000, 2001: Odiseja u svemiru).

Ekspertska mišljenje je složeni, multidimenzionalni, viši oblik mišljenja koji se razvija pod uticajem kulture i sistematskog obrazovanja u toku kojeg se usvajaju dubinske strukture znanja koje omogućavaju izvođenje specifičnih misaonih obrazaca, pa je, otud, to mišljenje zavisno od epistemološke prirode tog znanja. Da bi prirodu verno interpretirao, ljudski duh se mora osloboditi zabluda, po Bekonu sledećih lažnih predstava: idola tribus (idoli plemena), idola speculus (idoli pećine), idola fori (idoli pijace) i idola theatri (idoli teatra). U filmu 2001: Odiseja u svemiru (Stanley Kubrick) evolucijom čulnoga i pojedinoga od majmuna iz pleistocena do savršenog zvezdanog deteta ljudski duh se polako i stalno penje u visinu dosežući naposljetku do najopštijega do natčoveka. Duša fizički proces prevodi u niz slika koji često sa objektivnim događajem jedva da još ima prepoznatljivu vezu dok um realnost razbija na deliće, povezuje jednake uzroke s jednakim posledicama, zakonima mehanike, geometrije i logike stvara veštačka orudja – ekspertске sisteme (Artificial intelligence). Danas, međutim, veliki broj ljudi živi svoje, u dobroj meri virtuelizovane egzistencije, gde se kreativna inteligencija pomera sa individuumu na kolektivitet, i to zahvaljujući uverenju da je kreativnost demokratski raspodeljena na sve pojedince globalno uzevši.

Rajmund Lul (1232-1315) franjevački filozof rođen na Majorci, apostol i putnik, pesnik i mistik pretpostavlja da postoje opšta načela ili kategorije koja su samoočevidna i koja su zajednička svim nakama, u smislu da bez njih ne može da postoji ni filozofija niti bilo koja druga nauka. Sfere bivstvovanja, kao što su materija, istina ili duh ne mogu se razumeti bez devet osnovnih predikata (atributi Boga): dobrota, veličanstvenost, večnost, moć, mudrost, volja, vrlina, istina, blaženstvo. Sledećih devet pojmova izražavaju odnose između stvorenih bića: razlika, sklad, suprotnost, početak, sredina, kraj, većina, jednakost, manjina. Njihovim kombinovanjem mogu se otkriti načela posebnih nauka, čak nove istine. Da bi se olakšalo kombinovanje, koristi simbole, pa su fundamentalni pojmovi simbolizovani slovima, a

njihovim mehaničkim tabuliranjem (pra-kompjuter) i grupisanjem dolazi se do izvedenih pojmova. Lul sledi u avgustinskoj tradiciji svoju dedukciju oslanjajući se na tri osnovna načela, smatrajući istinitim sve što potvrđuje najveću harmoniju između Boga i stvorenog bića, pripisujući Bogu ono što je najsavršenije i pretpostavljajući da je Bog sve što se istinski pojavljuje stvorio da bi ono bilo bolje. Razum može da ima intuitivno saznanje o pojedinačnom, iako je njegovo saznanje suštine saznanje o univerzalnom. Primaran predmet razuma je biće uopšte a ne prosto materijalna suština, naše aktuelno saznanje nastaje sa osetom. Intuitivno znanje jeste znanje predmeta koji je prisutan u svom aktualnom postojanju a apstraktno saznanje je saznanje suštine nekog predmeta kada se apstrahuje njegova egzistencija ili neegzistencija. Svako metafizičko istraživanje Boga sadrži razmatranje nekog atributa i otklanjan iz našeg pojma o tom atributu ono nesavršeno koje je spojeno sa njim, ukoliko se nalazi u stvorenim bićima. Prvi uzrok u suštinskom redu zavisnosti mora da egzistira aktualno i ne može samo da bude moguć, to jest da je nužno biće i da ne može a da ne egzistira. Svako savršenstvo u Bogu je beskonačno, ali ono ima svoju formalnu savršenost u beskonačnosti suštine kao svom korenu i osnovi. Bog poseduje u sebi na savršen način kauzalnost svih mogućih sekundarnih uzroka.

U Lulovoj zamisli može se naslutiti Lajbnicov (Gottfried Wilhelm von Leibniz) san o *characteristica universalis* i *Ars combinatoria*, o algebarskom simbolizmu čijom upotrebom bi se omogućila dedukcija iz fundametalnih pojmova, i to ne samo ustanovljenih istina nego čak i onih novih. Lajbnic je pronalaskom infinitezimalnog računa postao jedan od osnivača novije nauke. On je, pre svega, razmatrao analizu termina na one proste. „Analiza se sastoji u sledećem: neka se svaki dati termin razloži na svoje formalne delove, to jest, neka se definiše. Zatim, neka se ti delovi razlože na svoje sopstvene delove, ili neka se daju definicije termina (prve) definicije, sve dok (se ne dodje) do prostih delova ili termina koji se ne mogu definisati.“ Ovi termini činili bi azbuku ljudskih misli predstavljenih pomoću matematičkih simbola koji ukoliko se kombinuju na pravi način dovešće do deduktivnih logika otkrića, koja ne bi služila za demonstriranje već poznatih istina nego i za otkrivanje novih. Otkriće odgovarajućeg matematičkog simbolizma omogućilo bi univerzalan jezik, a upotrebom tog jezika u različitim oblastima istraživanja ljudsko znanje bi se moglo bezgranično razvijati i to na takav način da više ne bi bilo mesta za suparničke teorije, baš kao što ga nema ni u matematici.

Kauzalne zakone je moguće fiksirati ali se ne mogu proglašavati za prirodne zakone jer mnogo toga zavisi od slučajnih momenata u životu i ljudskom saznanju, isto tako, treba imati u vidu da je ljudska istorija principijelno nedovršena i da nije moguće da se neki kauzalni odnosi iz prošlosti projektuju u budućnost. Lajbnic uvodi u metafiziku i psihologiju pojam nesvesnog, kada predstava postane slaba svojim intenzitetom, ona prelazi iz svesnog dela svesti u nesvesni, a kada slaba predstava postane jakom – iz nesvesnog u svesni. Naše predstave o nesvesnim mentalnim stanjima počivaju na predstavama o svesnim psihičkim stanjima.

Celularni informatički softver sjajno koristi neraskidivost biološkog i komunikološkog jer u svetu na razmedjima dionizijevskog i faustovskog, moć je u direktnoj zavisnosti od količine i kvaliteta simbola kojima pojedinci i zajednice raspolazu, a medijskim predstavama beži se od stvarnosti, dok se intenzivnim komunikacionim signalima nadoknađuje žudnja za izvornim druženjem, ljubavlju i bivstvovanjem i stremljenjem ka purifikovanom futurističkom svetu. „Ako danas znamo da je nama poznati svet sastavljen iz tri elementa (energija, materija i informacija), nije li ono što se u antičko vreme nazivalo dušom samo nosioc individualne svesti koji poseduje osobeno biopolje neentropijske prirode a koje ostaje koherentno i nakon fizičke smrti individue?“ Možda je tu samo reč o nosiocu informacije na isti način kao što je jedna ćelija nosilac celokupne genetske informacije o celom organizmu i o čemu danas uveliko govore genetičari? Moguće je da biopsipolje izlučeno iz organizma u trenutku njegove smrti nastavlja da čuva svu informaciju o njemu; na taj način mogle bi se vratiti u bivstvovanje sve energije što su ranije prešle u nebivstvovanje, ali u jednom savršenijem obliku koji ne bi egzistirao na belančevinastoj osnovi. (Milan Uzelac; Glavni pravci savremene filozofije) Smrt i ljubav spadaju zajedno — uvek je ljubav uzburkana smrću i uvek je smrt obuzeta čarobnom moći erosa. Grozota i blaženstvo nerazdvojno se mešaju u postojanju čoveka, izlaganje i izbavljenje se prožimaju, uzajamno se pretpostavljaju. (Eugen Fink; Osnovni fenomeni ljudskog postojanja)

U transhumanom dobu „konstruisanje računarskih sistema sa osobinama koje bi kod ljudskih bića bile okarakterisane kao inteligentne“, modernom tehnikom pokušaj je kompezacije bioloških nedostataka čoveka ili iznalaženje shizo-egzistencijalnih modaliteta postojanja. Paranoja kao vladajući simptom patologije posthumanog sveta, koji uglavnom čine sadržaji popularne medijske kulture, kao što su rialiti

programi i reinkarniranje ljudi tehnološkim sredstvima, entropijom Golema (גולם) XXI veka, označava jedan postedipalni svet humanog razvoja“, gde znanje kao moć otvara nove horizonte u okviru ljudske civilizacije ili je nagoveštaj njegovog sumraka. Fata viam invenient.

3

MEDICINA IZMEDJU NAUKE I UMETNOSTI

Emil Vlajić, Ada Vlajić

ZDRAVSTVENI CENTAR ZAJEČAR, MUZEJ NAUKE I TEHNIKE BEOGRAD

Medicina kao čista nauka

Iza medicine stoji sveukupna ljudska civilizacija koja kontinuirano traje 10 000 godina. Medicina se formirala kroz istoriju oblikujući i samu nauku, bila je pokretač za mnoge naučne discipline. Osnovna životna potreba za samoodržanjem pokretala je ljudsku misao, angažovala sve ljudske resurse u borbi protiv bolesti. Na taj način se izgrađivao naučni metod, i jedna od glavnih pokretača naučne misli jeste medicina. Znanja iz medicine su rasla nezadrživo kroz vekove i milenijume, dobijala eksponencijalnu krivu, nastavljaju istim trendom.

Budućnost medicine je nezamisliva, njene granice razvoja gube se u vremenu, buduća dostignuća iz ove oblasti susreću se sa čistom fantastikom.

Razmena naučnih znanja iz oblasti medicine postala su osnov za razvoj medicine kao nauke. Velike randomizovane studije i pregledi ovih studija čine medicinu čistom naukom.

Medjutim, medicina kao čista nauka je prolazna, ima trenutnu vrednost, važi u ovom trenutku. Mnoge medicinske istine koje su važile u prošlosti, više ne važe. Polovina trenutno važećih naučnih istina za 5 godina neće biti tačne.

Idealni doktor koji se oslanja samo na medicinsku nauku imao bi oblik savremenog kompjutera.

Medicina kao primenjena nauka.

Pred lekara koji je naoružan svim mogućim znanjima iz medicine, staje čovek i tada se lekar nalazi u potpuno novom položaju. Posедуje sva znanja o svim bolestima, (ili su mu ta znanja lako dostupna), zna dijagnostičke metode, procenite uspešnosti lečenja ovim ili onim terapijskim pristupom, ali se supočava sa naizgled trivijalnim problemom. Konkretnog, živog, bolesnog čoveka potrebno je svrstati u jednu kategoriju od svih onih bezbrojnih koje mu nudi medicinska nauka. Ogromnu, moćnu medicinsku nauku treba filtrirati, iz neograničenih medicinskih činjenica treba izdvojiti onu koja odgovara baš tom konkretnom, bolesnom ljudskom biću. Čista nauka ovde nije od pomoći, obimom svojih znanja može samo da deluje zbunjujuće. Ovde na scenu stupa veština lekara da iz činjenica koje mu konkretni pacijent pruža, te informacije prevede na medicinski jezik i uz pomoć medicinske nauke odredi ispravne korake u lečenju: postavi dijagnozu, svrsta konkretnog čoveka u jednu kategoriju i onda primeni metode koje nauka predlaže za takav slučaj. Lekari ovakvih veština malo stiču za vreme edukacije, ali kroz praktičan rad sa bolesnim ljudima stiču iskustva koja vremenom postaju sve vrednija.

Medicina kao umetnost

Praktična nauka i čista nauka idu ruku pod ruku. Medjutim, postoji vid medicine koji nije direktno vezan za ove njene aspekte. Ako se za trenutak vratimo na istoriju medicine, uočice se da se masa naučnih znanja iz medicine dešava upravo u naše savremeno doba. Medjutim, i pre ovog naučno-medicinskog buma, kroz hiljade godina, bilo je potrebe da se bolesnima ublaži bol, da im se olakša patnja, da im se da nada za boljitak. I tada je bilo ljudi koji su se bavili ovom profesijom, ne oslanjajući se na naučne metode (kojih tada nije ni bilo). I tada su ovi "doktori" imali uspeha u "lečenju", samim tim što su olakšavali patnje bolesnom ljudskom biću. Ove veštine u pomaganju bolesnima imaju dužu tradiciju nego medicinska nauka. Ove veštine ne moraju da budu u suprotnosti sa medicinskom naukom. Razvojem medicine, ove umeštosti nisu nestajale, ali su odlazile u drugi plan.

Vodjenje računa o čovekovoj dobrobiti, autonomiji, socijalnoj pravdi ne spadaju u medicinsku nauku, ali čine osnov pomoći bolesnom čoveku.

Ove veštine podrazumevaju sve aspekte odnosa bolesnog čoveka i lekara, kao što su dobra komunikacija, razumevanje, empatiju, saosećanje, brižan stav. Tu su još iskrena zabrinutost, iskazivanje simpatija, naklonost, ohrabrivanje...

Ove veštine dovedene do savršenstva dobijaju novi kvalitet, postaju umetnost. Medicina je istovremeno i nauka i umetnost. Obe su nezavisne i povezane baš kao dva lica istog novčića. Važna strana umetnosti u medicini jeste u tome što se bavi ljudskim bićem, njegovim umom i telom. Dobar doktor mora biti dobar umetnik sa dobrim naučnim znanjem. Primenjena medicina podržana s jedne strane medicinskom naukom a s druge umetnošću medicine na najbolji način donosi olakšanje bolesnima.

4

SCENE OZDRAVLJENJA NA FRESKAMA MANASTIRA DEČANI

Dejan Dimić (1), Nemanja Dimić (2), Ivana Dimić (3), Ivana Damjanović (4)

(1) GRADSKI ZAVOD ZA PLUĆNE BOLESTI I TUBERKULOZU BEOGRAD

(2) INSTITUT ZA ORTOPEDSKO-HIRURŠKE BOLESTI „BANJICA“

(3) ZAVOD ZA ZDRAVSTVENU ZAŠTITU RADNIKA ŽELEZNICE SRBIJE

(4) ADOC DIJAGNOSTIKA

Manastir Dečani, zadužbina kralja Stefana Uroša III Dečanskog i njegovog sina, cara Stefana Uroša IV Dušana silnog, je romanička bazilika sa brojnim gotskim elementima, oslikana freskama vizantijskog stila. Gradnja crkve manastira Dečana, posvećene Hristu Pantokratoru, započeta je 1327. godine, a završena 1335. godine i najveća je srednjovekovna građevina u Srbiji.

Dečanski živopis, kojim je prekrivena celokupna unutrašnjost hrama, predstavlja pravu riznicu pravoslavne ikonografije. Rađen u period od 1335. do 1348., ima preko hiljadu kompozicija u 20 ciklusa, sa više hiljada likova i svojim sadržajem predstavlja sveukupnost znanja i verovanja srednjovekovnog čoveka.

Scene neverovatnih isceljenja bile su popularne u staroj hrišćanskoj ikonografiji od samog početka. Polovinom XIV veka počela je da opada omiljenost ciklusa Hristovih muka, dok su prizori čuda postajali sve češći.

Služeći se umerenim realizmom, dečanski majstori stvorili su oko 1340. jedan od najvećih ciklusa Hristovih čuda u vizantijskoj i srpskoj umetnosti. Nejednakost uzora i kvaliteta u ciklusu Hristovih isceljenja, gde slikari opširno razvijaju kompoziciju sa mnogim sporednim učesnicima, tipična je za celi dečanski živopis.

U Dečanima ima preko dvadeset scena ozdravljenja, a za istoriju medicine, naročito su značajne freske koje realno prikazuju izgled bolesnika.

Čudesna iseljenja u Dečanskom živopisu ne grupišu se po izgledu, ne ređaju se hronološki i često su puna kontrasta i iznenađenja. Najveću grupu u ciklusu čudotvornih isceljenja čine bolesnici sa neurološkim i psihičkim poremećajima.

Najznačajnije freske ovog ciklusa čuda su :

Hristos leči sina udovičinog (Luka 7, 11—16) ; Hristos isceljuje mesečara (Matej 17, 14—18);

Hristos isceljuje gluha i nema (Marko 7, 32-37); Hristos isceljuje uzetoga (Marko 2, 1—11; Luka 5, 18—20); Hristos isceljuje slepog i gluhog (Matej 12); Hristos isceljuje ženu krvotočivu (Matej 9, 20); Hristos isceljuje „imušteg trud vodeni“ (Luka 14, 2—4);

Hristos isceljuje deset gubavaca (Luka 17, 12);

Hristos isceljuje dvojicu sa nečistim duhom (Matej 8, 28—32);

Hristos isceljuje sumanutog (ne može se odrediti mesto iz jevanđelja).

Slikari Dečana su se odlikovali velikom raznovrsnošću, kako po stilu, tako i po veštini i umetničkom nadahnuću. Majstori – slikari naosa bili su skloniji starinskom monumentalnom i svečanom načinu raspoređivanja figura, dok su slikari priprate Dečana više sledili nov, živopisan i dramatičan manir. Smatra se da je dečanski ciklus ozdravljenja najopširniji skup tačno datiranih fresaka medicinske sadržine u vizantijskom impozantnom slikarstvu.

Slikarstvo sklono ilustraciji i pojedinostima opisa trajalo je u srpskoj umetnosti do poslednje četvrti XIV veka. Kasnije freske iste sadržine postaju, kao slike, dela znatno viših kvaliteta; ali, kao dokumenti za istoriju medicine postaju skoro bez vrednosti.

5

METEMPSIHOZA, SEOBA DUŠE I MOGUĆNOSTI HIBERNACIJE*Mihajlović Filip (1), Milosavljević Aleksandar (2), Sonja Đurić (3)*

(1) ZDRAVSTVENA USTANOVA-APOTEKA HIGIJA, ARANDJELOVAC

(2) UNIVERZITET U KRAGUJEVCU, FAKULTET MEDICINSKIH NAUKA

(3) GENTEXT RESEARCH GROUP, UNIVERSITY OF VALENCIA, SPAIN

Koliko god da čovek uspeva da pronađe odgovore na pitanja o smrti, nijedan nije okonačan, opšteprihvaćen i potpun. Mi živimo u senci smrti čak i kada govorimo o besmrtnosti, a o besmrtnosti govorimo na osnovu (ne)razumevanja smrtnosti. Tako je pojam smrti (gr. tanatos, lat. mors) usko vezan za pojam duše (gr. psyche, lat. anima). Spajanje života, duše i svesti u pojmu psyche javlja se u verovanjima pitagorejaca kao pretpostavka njihovog učenja o seljenju duša. Metempsihoza (grč. metempsychosis = seljenje duše) znači "prenošenje duše" (psihe) iz jednog tela u drugo. Ideja transmigracije duša poznata je još pod imenom paligeneza ili metemsomatoza, preporođanje i reinkarnacija, s jedinom razlikom što se u metempsihozi duša može useliti i u različite životinje i biljke, radi očišćenja od grehova iz prošlih života. U Grčkoj je nalazimo u pitagorejskim učenjima, kod Empedokla i Platona, a takođe je bitan element hinduizma, budizma i drugih duhovnih nauka i religija. Preko neoplatonizma usla je u hrišćanstvo i medicinu i u vekovima unazad inspirisala različite pisce poput James Joyce I don De Lilla. Iz zastoja u modernom dobu metempsihoza se sažno budi krajem 18. veka u delima pisaca poput Lesinga ili Herdera, a u 19. veku mnogi "vizionari" ljudskog razvoja kao što su Igo i Niče davali su joj posebno značenje. Postavlja se pitanje da li je duša zamrznuta tokom hibernacije, i postoji li mogućnost transfera duše iz jednog tela u drugo. Tematika kojom se mnogi autori kao što je Ričard Morgan bave ostavlja nas pitajući se da li će ljudski život nekada biti beskonačan.

Ključne reci: umetnost duše, metempsihoza, seoba duše, hibernacija

6

UMETNOST U PEDIJATRIJSKOJ ORDINACIJI*Mitrović Dragana (1), Ćirić Danijela (2), Miletić Emilio (1), Bogoslović Miloš (3), Mladenović Petrović Miljana (4), Jakovljević Milica (4), Tasić Marko (5)*

(1) ZDRAVSTVENI CENTAR KNJAŽEVAC

(2) DOM ZDRAVLJA ZAJEČAR

(3) DOM ZDRAVLJA DOLJEVAC

(4) MEDICINSKI FAKULTET NIŠ

(5) APOTEKARSKA USTANOVA LILLY-DROGERIJE NIŠ

Crtež je prozor kroz koji možemo da zavirimo u detetovu svest. To je način na koji ono sebi objašnjava svet - kako ga vidi i doživljava. Crtajući oblike koje poznaje dete nasvesno u crtež unosi i svoje emocije, strahove, iskustva i eventualne poteškoće koje ima u odrastanju. Cilj rada je da prikaže dečije crteže u pedijatrijskoj ordinaciji. Korišćen je deskriptivni metod. Prostorije u zdravstvenim ustanovama i službama u kojima se leče deca skoro uvek na svojim zidovima imaju crteže koje su oslikali mali pacijenti. Pravo bogatstvo velikih umetničkih dela, malih pacijenata, a velikih umetnika se nalazi po zidovima ambulanti i čekaonica. Od trenutka rođenja, dete je svesno sveta oko sebe: vidi boje, oseća mirise, čuje zvuke - i na svoj način ih doživljava i utiskuje u svest. Kasnije ta imena, lica i zvukovi dobijaju jasniju definiciju i izraz (mama, tata, kuća, drvo, lekar, medicinska sestra...). U kasnijim fazama razvoja, dete ih „beleži“, pravi zapis o njima putem crteža. Često su crteži poklon lekaru ili medicinskoj sestri koji dete prilikom posete istima ostavi. Nekad, crtež nastane u toku hospitalizacije deteta koji ono želi da se okači i ulepšava prostorije bolnice što za njega predstavlja veliki uspeh i uvek sa osmehom na licu. To za medicinsko osoblje koje radi u pedijatrijskim službama, lekara i medicinsku sestru jeste veliki uspeh i satisfakcija-veselo dete, kao veliki korak ka ozdravljenju istog.

Ključne reči: crtež, dete, ordinacija

7

ANATOMIJA HEDONIZMA ILI O GOJAZNOSTI

Vesna Djurić (1), Sonja Djurić (2)

(1) DOM ZDRAVLJA „DR DRAGA LJOČIĆ“ ŠABAC, SRBIJA, (PRIMARY HEALTH CARE HOSPITAL, „DR DRAGA LJOČIĆ“ ŠABAC, SERBIA)

(2) GENTEXT RESEARCH GROUP, UNIVERSITY OF VALENCIA, SPAIN

Zauvek napušteno je uverenje da je mentalno poremećena osoba izuzetak. Danas je prihvaćeno da većina ljudi poseduje mentalni poremećaj u nekom stepenu u određenom periodu života, a mnogi poseduju stepen mentalnog poremećaja sve vreme. (Meninger, 1963)

Unoseći hedonističke elemente u Sokratovo učenje da je vrlina jedini put ka sreći, „kirenjani“ (Aristipa (Aristippos); Teodor Bezbožnik (Theodoros Atheos), Hegesije (Hegesias), Anikerid (Annikeridos)) zastupaju mišljenje da je uživanje svrha života, pri čemu će mudar čovek izbegavati svakoake razuzdanosti, koje bi mogle da ga izlože bolu, a izbegavaće i neumerene naslade, koje bi mogle da izazovu kaznu države ili javnu osudu. Filozofija uživanja, „kirenska filozofija“ počiva na učenjima Aristipa, prema kome nam samo naši oseti daju pouzdano znanje, pri čemu je cilj ljudskog delanja postizanje prijatnih oseta: naslada, pozitivna svrha. Kvalitet čulnosti zavisi od kretanja, pri blagom, oset je prijatan, grubom, dolazi do bola, a kada nema kretanja, nema ni zadovoljstva ni bola. (Frederick Copleston: Istorija filozofije). Uživanje je prema Aristipu svrha života, no mudar će čovek i u svojim uživanjima sačuvati određenu meru nezavisnosti. Ako se sasvim prepusti nekom uživanju, onda onoliko koliko je rob tog uživanja on neće moći da uživa u zadovoljstvu, nego će se pre nalaziti u bolu.

Za Epikura zadovoljstvo je svrha života, ne zadovoljstvo trenutka, pojedinačni oseti već zadovoljstvo koje traje kroz čitav životni vek. Epikurski hedonizam iako egocentričan, ne glorifikuje razuzdanost i prekomernost već miran i staložen život koji vodi prema asketizmu, samosuzdržavanju i nezavisnosti od svega spoljašnjeg „Kada, dakle, kažemo da je zadovoljstvo cilj (svega), mi ne govorimo o zadovoljstvima raskalašnika, niti o onima kaja leže u (čulnom) uživanju, kao što smatraju neki koji nisu upućeni ili pak se ne slažu (sa našim učenjem), ili ga rdjavo razumevaju, no (mi mislimo) kako na odsustvo bolova u telu tako i na odsustvo smutnji u duši. Jer, pijanke i gozbe bez prekida, užici sa dečacima i ženama, u ribljim jelima i drugim što donosi raskošna trpeza, (sve to) ne daje prijatan život, već trezvena razmišljanja koja ispituju razloge svekolikog biranja i izbegavanja razgoneći mnjenja iz kojih ponajviše nastaje nemir duše.“ (Diogen Laertije, Život i mišljenja istaknutih filozofa).

Epikurovci i kirenjani smatraju zadovoljstvo svrhom života, pri čemu prvi smatraju da telo pati samo od sadašnjeg zla, dok duša može da pati od podsećanja na prošlo zlo, kao od očekivanja ili od straha od budućeg zla. Danas kada govorimo o telesnoj ili o duševnoj patnji ili emocionalnom zadovoljstvu, govorimo o interakciji homeostaznih i hedonističkih signala. Emocije, predstavljaju promene u telu i stanju mozga, koje daju individualno značenje somatskim markerima. Somatski marker može da odgovara pozitivnom ili negativnom ishodu u prošlosti stimulišući osobu da nastavi ili blokira set aktivnosti. Somatski marker omogućava da amigdala aktiviraju primerni emocionalni odgovor, a ventromedijalni prefrontalni korteks i orbitofrontalni korteks pokreću analizu na osnovu kojih rasudjivanjem se donosi odluka. Kortiko-strijato-talamo-kortikalni krug omogućava da se afektivni odgovor materijalizuje preko hipotalamusa i autonomnih jedara moždanog stabla.

Bihevioralne matrice se aktiviraju u rutinskim situacijama, a anatomske korelate nadzornog sistema pažnje predstavljaju neuroni frontalnog i prefrontalnog korteksa filogenetski najmladnjih struktura mozga. Snalaženje u novim situacijama, smeštenim izvan domena automatskih psihičkih procesa predstavljaju mentalne sposobnosti za monitoring i kontrolisanje ponašanja orijentisanih ka cilju, koje nazivamo egzekutivne funkcije. Egzekutivne funkcije predstavljaju amalgam radne memorije, upravljanja emocionalnim odgovorima, internalizacije govora usmerenog ka sebi i analizi i sintezi informacija u bihevioralne odgovore kao najviši oblik ljudske aktivnosti organizovanja samostalnog i svrsishodnog ponašanja. Sposobnost osmatranja, samokorekcije i regulacije kvalitativnih aspekata ponašanja zahteva umrežavanje signala unutar centralnog nervnog sistema koja vode dostizanju određenog zadatka (cilja).

Prebacivanje sa jednog na drugi zadatak u okviru izmene mentalnog seta podrazumeva kognitivnu fleksibilnost, tesno povezanu sa drugim kognitivnim sposobnostima poput fluidne inteligencije, fluentnosti čitanja i razumevanje pročitano, koje zajedno su u visokoj korelaciji sa drugim egzekutivnim

funkcijama uključujući inhibiciju, planiranje i radnu memoriju. Inhibicijom automatskih i suvišnih odgovora prevazilazimo motornu impulsivnost, "sad i odmah" i razvijamo selektivnu pažnju – sposobnost pružanja otpora prodoru informacije koja je neželjena ili za zadatak irelevantna. Odlučivanje u uslovima rizika, kognitivna impulsivnost, izbor između konzervativne opcije i riskantne opcije uz neplaniranje i izostanak strateškog planiranja su dodatni aspekti impulsivnosti.

Kortiko-strijatno-talamo-kortikalni krug dopunjuju somatski markeri (fiziološki znaci), koji prenapregnutoj kogniciji u uslovima konfliktnih izbora donose olakšanje kroz emocionalne procese: podsticaj koji odgovara pozitivnom ishodu u prošlosti ili bokađu ukoliko se stimulus poklapa sa negativnim prošlim ishodom. Impulsivni sistem ostvaren vezom između stimulusa i ishodnih afektivno emocionalnih atributa u amigdalama pokreće konačnu obradu u ventromedijalnom i orbitofrontalnom korteksu formirajući volju – svesno usmeravanje aktivnosti radi realizacije određenog cilja. Pored impulsivnog u realizaciji volje učestvuje i reflektivni neuralni sistem odgovoran za refleksiju posledica neuralnog obrazca određenog emocionalnog stanja arhiviranog (upamćenog) u dorzolateralnom sektoru prefrontalnog korteksa i hipokampusu. Instrumentalno učenje uključuje iskustvo, podatke o spoljašnjoj i unutrašnjoj sredini, kako bi se senzornom integracijom pripremio optimalni motorni odgovor.

Dopaminergička transmisija je nosilac glavne uloge u modulaciji različitih aspekata egzekutivnih funkcija, naglašeno radne memorije ali i selektivne pažnje što daje mentalnu fleksibilnost u procesu donošenja odluka. Disrupcija cerulo-kortikalnih noradrenergičkih projekcija uticajem na funkcije pažnje i serotonininska neurotransmisija u prefrontalnim procesima na regulaciju memorije dovode do perseverativnog, nefleksibilnog ponašanja sa deficitom u inhibitornoj kontroli. Parijetalni korteks je anatomski lokacija holinergičkog sistema, koji, takođe, učestvuje u procesima učenja, radne memorije i pažnje.

Emocionalna regulacija ili sposobnost da se upravlja emocijama u sebi ili prema drugima predstavlja značajan aspekt razumevanja poremećaja ishrane. Simptomi poremećaja ishrane imaju funkciju regulacije afekta i kao takvi predstavljaju način da se izbegnu emocije ili pak pomažu osobi da se odbrani od određenog emocionalnog iskustva. Ponašanja, karakteristična za poremećaje ishrane, ogledaju se u restrikciji hrane, prejedanju i povraćanju predstavljaju strategije koje ove osobe koriste u regulaciji emocija, bilo da pokušavaju da redukuju njihova značenja ili prepoznavanje.

Emocije se pojavljuju kao rezultat promena u nervnom sistemu i ove promene mogu biti izazvane i internim i eksternim događajima. One se mogu definisati i kao stanja proizvedena specifičnim nagradama i kaznama, pri čemu neki stimulusi predstavljaju primarna, nenaučena potkrepljenja (ukus hrane, bol) a neki drugi postaju potkrepljenja putem učenja. Kada se emocije povežu sa određenom mentalnom slikom, simbolom ili mišljenjem, rezultat je veza između mišljenja i osećanja, odnosno „afektivno-kognitivna struktura“. Dakle, emocije su generalizovani i koordinisani skupovi bihevioralnih, fizioloških, kognitivnih i afektivnih procesa koji su kao proizvod prirodne selekcije odabrani da bi izazvali automatske, adaptivne reakcije na trajne i periodične događaje u okruženju koji predstavljaju pretnju po adaptivnu vrednost. Emocije su kao adaptivni obrasci evoluirale sa ciljem reagovanja jedinke na situacije kao što su savladavanje raznih prepreka, sticanje hrane i seksualnih partnera, odnosno interakcija između grabljivice i plena, između roditelja i potomstva, između potencijalnih partnera za parenje, između stranaca.

Dokazi govore u prilog tome da je telesna masa regulisana endokrinim i neuralnim putevima, pa tako i prekomerna količina masnog tkiva u organizmu – gojaznost, je posledica mehanizama koji određuju unos i potrošnju energije. Glavni regulator ovih adaptivnih odgovora organizma je hormon leptin iz adipocitnog tkiva, koji ima aktivnost predominantno u hipotalamusu. Signali koji se stvaraju ili stižu u hipotalamusni centar uključuju dejstvo aferentnih neurona, hormona i metabolita. Vagalni input naročito je značajan, pošto nosi informacije iz organa – distenzija creva. Hormonski signali obuhvataju leptin, insulin, kortizol i crevne peptide poput holecistokinina, koji daju signale mozgu preko vagusnog nerva. Metaboliti, uključujući glikozu, takođe, mogu da utiču na apetit. Ovi hormonski, metabolički i neuralni signali utiču na ekspresiju i oslobađanje različitih hipotalamusnih peptida koji su integrisani u serotoninergičke, kateholaminergičke i opioidne signalne puteve. Psihološki i kulturološki faktori, takođe, imaju ulogu u finalnoj ekspresiji apetita.

Unos hrane je pod kratkoročnom i dugoročnom kontrolom. U prvom tipu kontrole glad se razvija kao odgovor na smanjenje cirkulišućih koncentracija nekih nutrijenata (glukoza, masne kiseline, moguće i neke amino-kiseline). Hormon grelin sekretuje želudac između obroka, stimuliše uzimanje hrane i može biti važan signal gladi. Posle jela u krvi raste koncentracija pomenutih hranjivih materija ali i nekih

"hormona sitosti" (holecistokinin, glukagonu sličan peptid 1, oksintomodulin, pankreasni polipeptid, peptid YY). Dugoročna kontrola zavisi od količine zaliha energije i uključuje hormon leptin koji potiče iz adipocita. Leptin je 16-kD protein koji se proizvodi uglavnom u belom masnom tkivu i nešto manje u placenti i skeletnim mišićima. Leptin ima brojne uloga u metabolizmu ugljenih hidrata, kostiju i reproduktivnog sistema koje su još nedovoljno ispitane. Glavna uloga leptina u regulaciji telesne težine je slanje signala sitosti hipotalamusu što smanjuje dalji unos hrane, a time i deponovanje masti. Većina gojaznih osoba ima dovoljnu sekreciju leptina ali je rezistentna na leptin.

Utvrđeno je da promene tokom prirodnih zadovoljstava i zadovoljstva koja su izazvana povećanom upotrebom hrane imaju zajedničke puteve i slične mehanizme delovanja. Zadovoljstvo je pokretač mentalnih aktivnosti i najsnažniji vodič ponašanja. Centar zadovoljstva je vrlo kompleksan, međutim u okviru njega ipak postoji nekoliko osnovnih struktura koje imaju fundamentalnu ulogu. On prvenstveno podrazumeva dve male grupe neurona: ventralnu tegmentalnu areu (VTA) i nukleus akumbens (NAc) i njihove neuronske veze. Navedene neuralne projekcije poznate su kao mezolimbčki dopaminergički put. Hemijski medijator koji održava vezu između ove dve grupe neurona je dopamin. U cilju postizanja zadovoljstva, dopamin se iz ventralnog tegmentuma oslobađa i u amigdalu i u prefrontalni korteks (mezokortikalni dopaminergički put).

Određivanje da li će odgovor biti pretvoren u kratkoročnu ili dugoročnu nagradu, rezultat je ravnoteže između bottom up reaktivnih poriva za nagrađivanjem i top down reflektivnih odluka o akciji. Značajna uloga u ovoj selekciji pripada prefrontalnom korteksu. Ukoliko je funkcionalnost dorzolateralnog prefrontalnog korteksa doneće se racionalna odluka, očuvanost orbitofrontalnog dela prefrontalnog korteksa značajno je za kontrolu i inhibiciju impulsivnog reagovanja. Na izmenu funkcionalnosti prefrontalnog korteksa utiče proces sinaptičkog plasticiteta, koji menja efikasnost protoka informacija. Zbog toga u reaktivnom sistemu nagrađivanja dolazi do neuronske aktivnosti koja nadvladava sve kontradiktorne inpute.

Jedna od karakteristika svih ljudskih bića je pogrešivost. Svi su skloni pravljenju grešaka nekada, u različitim životnim domenima, manje ili više. Ljudi svakodnevno rade stvari zbog kojih se kasnije, kada uoče greške u svojim postupcima, kaju. Samoprihvatanje znači potvrdu i priznanje da je osoba, koja je ljudsko biće, u suštini pogrešiva, odnosno nesavršena. Gojaznost, deo naše hedonističke nesavršenosti, zahteva duboku emocionalnu i metaboličku promenu, za koju kao i za bihevioralnu, potrebna je iskustvena intervencija i vežbanje racionalnih uverenja u svakodnevnom životu sve dok se emocionalna promena ne učvrsti.

8

МОТИВ КРВИ У ДЕЛИМА УМЕТНИКА

Небојша Божиновић (1), Милена Божиновић (2)

(1) ВОЈНА БОЛНИЦА НИШ

(2) МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ ФОЧА, БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

Крв је специјализовано везивно ткиво чија је међућелијска супстанца у течном стању, а ћелије немају сталан положај. Састоји се из крвне плазме и формираних целуларних елемената. Формирани елементи обухватају ћелије крви (еритроците и леукоците) и ћелијске фрагменте (тромбоците).

У готово свим традиционалним културама крв се сматра животном силом, животним принципом и идентификује се са самим концептом живота. Сажимајући историјско, етнолошко и антрополошко тумачење крви, могла би да се дефинише формула: крв=животна сила=стварање=универзални лек=сам живот.

Мотив крви често заузима централно место у светској уметности од праисторије до поп арта. Да ли би Софоклове трагедије и Шекспирове драме, или епопеје руских класика биле толико присутне у лектири човека 21. века да им се јунаци не потписују властитом крвљу?

Од анонимног пејинског сликара из Алтамире, преко старих мајстора Гоје и Веласкеза, све до оовременских Де Кирика и Оскара Кокошке, крв је била омиљена боја.

И зато смо дужни, да ми који смо позвани, не само из етичких и биомедицинских већ и културолошких разлога бринемо о крви као егзистенцијалном елементу.
Кључне речи: крв, уметност, сликарство, поезија, филм.

Sesija B: Lucidnost

9

SLIKE RATA U DELIMA ČARLSA BELA I HENRIJA TONKSA

Ljubomir Panajotović (1), Marko Panajotović (2), Rade Panajotović (2)

(1) SPECIJALNA BOLNICA ZA PLASTIČNU, REKONSTRUKTIVNU I ESTETSKU HIRURGIJU „ADONIS“ BEOGRAD,

(2) MEDICINSKI FAKULTET BU

Brojni lekari poput Charlesa Bella, Francis Seimoura Haden, Jean-Martina Charcota, Paul Richera, Henri Tonksa i Harri Lamba su bili nadareni slikari. Iskoristili su svoje umetničke sposobnosti kako bi ilustrovali svoj medicinski rad, i kombinovali umetničku i medicinsku karijeru. Njihova medicinska obuka i ratna iskustva uticala su na njihovo umetničko prikazivanje rana i ranjenika.

Karakteristični, vrlo detaljni i edukativni, umetnički radovi-dokumenti su slike, crteži i skice dvojice hirurga različitih perioda koji su svoj hirurški dar podredili umetničkom talentu, Charlesa Bella i Henri Tonksa. Njihova dela su svedočanstva, prave slike rata.

Realnost rata i hirurgija devetnaestog veka vide se u akvarelima Charlesa Bella u kojima su prikazani njegovi pacijente i njihove povrede, naročito stravične rane koje su obrađivali vojni hirurzi u Velingtonovoj vojsci. Charles Bell (1774-1842) je bio poznati hirurg, anatom i umetnik, koji je otkrio Bellovu paralizu i načinio mnoge anatomske crteže i akvarele, od kojih je neke od najvažnijih uradio kao medicinski oficir u bici kod Vaterloa 1815.

Charles Bell je rođen i odrastao u Edinburgu. U 1809. je srušio bolnicu Haslar u Hampširu kako bi pomogao žrtvama povratka u Peninsularnom ratu. Njegovih 15 uljanih slika ranjenih vojnika sa kojima se tamo susreo su bile prilično naivne u poređenju sa kasnijim slikama Vaterlo akvarela. Dao je komentare za svaku od slika, koji su korišćeni u Londonu i Edinburgu za nastavne svrhe.

Slika vredi hiljadu reči. Slike Čarlsa Bela su najvažniji dokumenti ranjavanja u Napoleonovim bitkama, pre pojave savremene fotografije ranjenika. Njegove slike su imale za cilj da edukuju druge zdravstvene radnike i stoga su prilično grafičke. Osim toga, Bellove slike pokazuju pravu cenu rata u smislu ljudske patnje.

Tokom 1916. i 1917. godine, hirurg, umetnik i profesor Henri Tonks (1862-1937) je posetio vojnu bolnicu u Kembridžu u Aldershotu gde je snimio pionirski rad plastičnog hirurga Harolda Gilliesa. Gillies, osnivač moderne plastične hirurgije je bio suočen sa neuporedivim zadatkom da pomogne povređenim i unakaženim britanskim vojnicima u Velikom ratu koji se vraćaju sa fronta.

Tokom Prvog svetskog rata Henri Tonks stvorio je 72 pastela vojnika koji pokazuju preoperativni status rane lica. Radom za hirurga Harolda Delfa Gilliesa u vojnoj bolnici u Kembridžu i bolnici kraljice Marije, Tonks ne samo da je prikazao fizičko stanje ranjenika već i osećaj njihove ljudske patnje. Tonksove slike ranjenih vojnika omogućavaju da se vidi ono što je ostalo skriveno: užasne posledice mehanizovane borbe na ljudskom telo.

Za razliku od uvreženih romantizovanih prikaza vojnika koji pevaju Marseljezu i sa pesmom hrabro jurišaju na neprijatelja, ove slike su pravi prikaz rata.

Ključne reči: Slike rata, Čarls Bel, Henri Tonks

10

DANCE MASABRE ИЛИ ХУМАНИ СКЕЛЕТ КАО МЕТАФОРА СМРТИ*Корнелиа Баковић Швајцер,*

РЕДОВНИ ПРОФЕСОР ФАРМАКОЛОГИЈЕ, ТОКСИКОЛОГИЈЕ, КЛИНИЧКЕ ФАРМАКОЛОГИЈЕ И ТОКСИКОЛОГОЈЕ У ПЕНЗИЈИ, НОВИ САД

Dance Masabre или Плес мртваца (Поворка мртваца, Плес смрти, Мртвачки плес) је алегоријски приказ пролазности живота и апсолутне снаге неминовне смрти, којој нитко не може побећи, без обзира на друштвени статус. Ова тема је постала веома популарна у 15. и 16. веку, када у Европи настаје око осамдесет ликовних приказа мртвачког плеса у различитим техникама (фреске, дрворези, рељефи, витражи, таписерије). Ови прикази често се појављују на фризовима, самостанских здања, на гробљима или око њих и, ређе, у самим црквама, или су штампани у календарима и књигама (часловцима) као илустрације песме Dance Masabre. Заправо, управо су штампана издања допринела ширењу ове теме и њене иконографије. Иако се тема Мртвачког плеса ширила по готово свим областима католичке и протестантске Европе, своју највећу популарност доживела је у Француској и Немачкој, док се јужно од Алпа тек неколико приказа налази у северној Италији, Истри и Словенији. У приказивањима Мртвачког плеса са живима се у пару налазе мртваци који их, држећи за руке, те плешући, одводе у смрт. Мртваци су приказани или као костури или као лешине у распаданју. Они по правилу не нападају живе. Њихов став се пре може назвати подругљивим него агресивним; носе копља, стрелице или лукове, а понекад и гробарски алат. Често носе и музичке инструменте, којима стварају инструменталну подлогу своме плесу у којем се изругују живима. Аутори ових приказа су, са малим изузецима (Holbein, Bruegel), анонимни сликари из народа, без доброг познавања анатомије човека. Чак и особе које су се бавиле лечењем (медицином) су углавном анатомију изучавали из Галенусових списа, у којима су се опажања заснивала на изучавању лешева мајмуна, паса и свиња, будући да је сецирање људских лешева било кажњиво смрћу. Стога и скелети на приказима Пlesa смрти делују понекад нестварно и гротескно.

11

БИЛА ЈЕДНОМ РУЖА ЈЕДНА**Прилози за биографију професора фармакологије Медицинског факултета у Београду др Радивоја Павловића (1893-1938)***Вукашин АНТИЋ*

ХИРУРШКО ОДЕЉЕЊЕ, ВРАЊСКА БОЛНИЦА

Почетком двадесетог столећа заблистала је научна звезда др Радивоја Павловића, професора фармакологије и управника Фармаколошког института Медицинског факултета у Београду. Проевропске идеје професора Павловића (што је било, малтене, незамисливо за оно време) и његову појаву у нашој медицинској науци и мисли, не би требало никако доводити у сумњу због његове преране смрти у 45. години живота. Павловићева личност и дело неправедно су данас пали у заборав.

Сасвим разумљиво, када у позном двадесетом, а и у раном двадесет и првом веку, пише Ерих Хобсбаум, "разарање прошлости, или пре социјалног механизма који повезује нечије савремено искуство са искуством ранијих генерација, један је од најкарактеристичнијих и најсбласнијих феномена позног двадесетог века".

Радивоје Павловић је био изузетан човек у нашој средини: по својој скромности, по свом понашању и поступању. Аскетског изгледа, необичне интелигенције, из њега су избијали доброта и љубав.

12**IGRA DECE VIĐENA OKOM UMETNIKA***Bojana Cokić*

ZDRAVSTVENI CENTAR ZAJEČAR, DEČIJE ODELJENJE

Umesto uvoda: Maksim Gorki je napisao: "Deca-to su naše sutrašnje sudije".

Detinjstvo je period života u kojem se najviše uči. Dečija igra ima veliki i nezamenljivi značaj u celokupnom razvoju deteta. Igra deteta je slobodna, spontana aktivnost koja je sama sebi cilj. Posledica igre je zadovoljstvo deteta, jedini svestan razlog zbog koga se dete igra. Dečija igra je aktivnost koja je u isto vreme i igra i rad. Igra utiče na sve aspekte razvoja deteta – senzomotorni, kognitivni, emocionalni, moralni, socijalni, kao i na razvoj govora i razvoja emocionalne inteligencije.

Igra deteta je priprema za život odraslih.

Umetnici su igru deteta videli i zabaležili. Likovna dela brojnih slikara prikazuju kroz vekove dečiju igru, kreativnu, bogatu, maštovitu. Oko umetnika je videlo, ruka oslikala dečiju igru i prikazala značaj igre deteta u njegovom razvoju.

Umesto zaključka-Oskar Vajld je (irski pesnik,1854-1900.) umeo reći da ŽIVOT IMITIRA UMETNOST. Međutim, mnogo češće, UMETNOST JE TA KOJA IMITIRA ŽIVOT.

13**FRIDA KALO: ŽIVOT I UMETNOST***Bratimirka Jelenković*

ZDRAVSTVENI CENTAR ZAJEČAR

Meksička slikarka Karmen Frida Kalo Kalderon Rođena je 6. jula 1907. godine. Život poznate meksičke slikarke može da se prati na njenim delima. Rođena u jevrejsko-nemačkoj porodici na slici prikazuje značaj genetike oba roditelja na potomstvo. Tu se nalazi i traka koja sumbolizuje pupčanik kojom smo svi vezani za svoje poreklo.

Nekoliko događaja je obeležilo Fridin život: saobraćajna nesreća u mladosti kada je zadobila povrede kičmenog stuba i karlice, boravak u bolnicama i operacije, nekoliko abortusa (iz medicinskih razloga i spontani), ljubav prema Dijegu Riveri poznatom meksičkom slikaru, muralisti.

Bol koji je skoro stalno trpela zbog udesa ovekovečila je na slici koja je prikazuje u "mideru" sa ekserima "zakucanim" u njeno telo i sa "ogoljenim" kičmenim stubom.

Nakon spontanog abortusa fizičku u psihičku bol prikazala naslikavši je sebe kako leži u krevetu, u lokvi krvi okružena trivijalnim predmetima iz otuđene industrijalizacije. Ova slika opisuje patnju svih žena nakon spontanog abortusa.

Veliku ljubav prema Dijegu, za koga se udala 1929 godine pokazala je na više svojih dela, a razočarenje u njegovu neveru i razvod možemo da shvatimo na slikama Fridine sa odsečenom kosom i autoportreta sa ogrlicom od trnja. Nakon upoznavanja Dijega Frida počinje sve više da se posvećuje tradiciji – što je primetno i u stilu oblačenja i na njenim umetničkim delima.

Slikarka je poznata po velikom broju autoportreta: prvo je slikala sebe u vremenu kada je bila sama. Kasnije je na slikama u pozadini dodavala majmune, pse i u pozadini predele iz Meksika.

Kako je Frida izgledala: crne kose, upletene u pletenice, spojenih obrva, istaknutih nausnica. U kosi je često bilo i dosta cveća. Smatra se da na slikama iz izraza njenog lica najčešće nemoguće prepoznati emocije. Na autoportretima ona deluje dostojanstveno, prkosno i iskreno.

Frida je na svojim slikama prikazala sve važne događaje u svom životu: od rođenja, uticaja porodice i genetike na naše živote, ljubavi prema Dijegu, psihičkog i fizičkog bola zbog saobraćajne nesreće, pobačaja, razvoda od Dijega. Uticaj njenog stila oblačenja (dugačke suknje, muška odela, cvetni ukrasi u kosi, pletenice na glavi....) ostavio je trag i na modne umetnike.

14

SVE BOLESTI HENRIJA VIII NA NJEGOVI PORTRETIMA*Marija Mandić,*

DZ SUBOTICA, poster prezentacija

Henri osmi verovatno najpoznatiji engleski vladar, bio je na prestolu od 1509. do 1547. godine, a po svemu sudeći on je i najbolje dokumentovan muški vladar u Engleskoj istoriji. Najviše zahvaljujući toj činjenici imamo mogućnost da na osnovu njegovih portreta, ali i mnogih drugih dokumenata pretpostavimo, što bi se u medicinskim krugovima reklo, postavimo radnu dijagnozu, ili diferencijalno dijagnostički šaržer, od čega je on sve bolovao. Tako, potpomognuto istorijskim činjenicama ovo istraživanje postaje još interesantnije i realističnije.

Prvi portreti Henrija osmog ukazuju da je on bio zdrav mladić, sportske građe. Istorija nam govori da je u mladosti doživeo nekoliko težih povreda glave koje mogu biti razlog, etiološki uzrok upravo te njegove promene u gojaznog, natmurenog, narcisoidnog i nasilnog vladara.

Kušingova bolest i-ili Kušingov sindrom su prvi koja autoru ovog rada padaju na pamet, zatim dijabetes melitus tip II, hipotireoza sa miksedomom. I uistinu ako se podsetimo kliničke slike bolesnika sa Kušingovim sindromom vidimo da je sličnost neverovatna: okruglo, rumeno lice nalik na pun mesec, pletorični izgled, centralna gojaznost s izrazitim masnim jastučićima koji ispunjavaju natključne jame i vrat ("vrat bivola", engl. buffalo hump) uz tanke ekstremitete, posebno podlaktice, potkolenice i prste, smanjenje mase i snaga mišića. Koža kod takvih bolesnika (pa i Henrija osmog) je tanka i atrofična, sklona modricama, a rane sporo zarastaju (prisetimo se samo priče o ulkusima na nogama koje je navodno Henri sam lečio, a visokim čarapama prikazanim na slikama vršio kompresiju previjenih ulkusa). Kod Kušingovog sindroma česta je i rezistencija na inzulin te mentalni poremećaji, a otpornost na infekcije je smanjena. Činjenica da ovo stanje može dovesti i do depresije, agresivnosti, pojave psihoze, impotencije, hipogonadizma, infertiliteta i erektilne disfunkcije objašnjava mnoge druge stvari vezane za sam život Henrija VIII.

Iz samog habitusa Henrija VIII prikazanim na njegovim glamuroznim portretima možemo pretpostaviti da je bolovao i od dijabetes melitusa tip II i hipertenzije, pa verovatno i nekog oblika cerebrovaskularne insuficijencije što opet može biti razlog stalnim glavoboljama i pojavi poremećaja ličnosti na koje nam ukazuju i njegov prikaz. Na njegovim portretima možemo videti i postojanje određenog narcisoidnog poremećaja ličnosti koji se definiše kao postojanje ogromnog samopouzdanja, zaokupljenost fantazijama o neograničenom uspehu i moći, sjajnosti i lepote te idealne ljubavi, zahtevanje prekomernog divljenja, iskazivanje arogancije i oholosti, a sve se to vidi na njegovom stavu za slikanje, odelu koje je nosio i veličini slika na kojima je prikazan. Da li je ovaj poremećaj posledica povrede glave ili nekih drugih epizoda u njegovom životu ostaje da se otkrije.

Na kraju, mnogo je istoričara i pisalo o Henrijevim zdravstvenim problemima, a ovaj rad sagledava te činjenice i sa strane lekara te odaje priznanje lucidnosti umetnika koji su naslikali njegove portrete jer nas verodostojno vode putem od životnog stila do dijagnoze.

15

ŽIVOTNI SKRIPT KOJI VODI U „KLUB 27“*Maja Radanović*
NOVI SAD

Postoji izreka „Klub 27“, koja je nastala još početkom 70-tih godina Dvadesetog veka, zbog smrti muzičara Brajana Džonsa, Džimi Hendriksa, Dženis Džoplin i Džim Morisona u 27. godini života. Zloupotreba psihoaktivnih supstanci i alkohola je bila česta u periodu Hipi revolucije. Brajan Džons gitarista i osnivač grupe Rolling Stoun, bio je izbačen iz iste zbog problema s narkoticima, a nakon tri godine pronađen je mrtav u bazenu svoje kuće. Džimi Hendriks najtalentovaniji gitarista ne samo svog vremena, umro je od posledica uzimanja tableta za spavanje i alkohola. Dženis Džoplin je takođe kombinovala alkohol s različitim narkoticima, kao i Džim Morison.

Devedesetih godina počinje se ponovo pričati o „Klubu 27“, nakon samoubistva Kurt Kobejna, pevača, frontmena i gitariste gupe Nirvana iz Sijetla, SAD. Kurt Kobejn je bio heroinski zavisnik, izvršio je samoubistvo puškom u najvećem usponu karijere. U oproštajnom pismu napisao je „Već godinama nisam osetio zadovoljstvo niti prilikom slušanja, niti prilikom pravljenja muzike. Zbog toga sam osećao krivicu koja se ne može iskazati rečima. Kada bi se svetla ugasila i počeo huk iz publike pred naš izlazak na scenu, ja nisam osećao ništa“. Za grupu Nirvana je rekao „Mrzim je. Ne mogu da sviram s njima više...nije zabavno. Ne mogu da živim na ovaj način“. Iz ovih reči može se sagledati njegova bezvoljnost, gubitak životnog libida i depresivnost. Odustajanje od svega jer nema više životne radosti i izazova. Slava je stigla prerano i očigledno je da se Kobejn s tim teretom nije mogao nositi.

U dokumentarcu „Heavier than heaven“, njegova sestra tvrdi da je on još kao dete maštao da postane član „Kluba 27“. Ovo potvrđuje moju pretpostavku da kod mlađih muzičara koji su stasavali na istoriji rokenrola može doći do formiranja životnog skripta po uzoru. Životni skript po Transakcionoj analizi nastaje do 5. godine života, kad osoba nesvesno osmisli životni put i priču o sebi i za sebe, sa akcentom na životni kraj.

Jedna od poslednjih pevačica koja je umrla u 27. godini života je Amy Winehouse, od posledica zloupotrebe psihoaktivnih supstanci i alkohola. I Amy je mogla formirati svoj životni skript po uzoru na ranije pripadnike ovog kobnog kluba.

Svi nabrojani umetnici su bili izuzetno talentovani, kreativni, lucidni. Imali su svetku slavu, materijalne vrednosti koje idu uz to, ali koje kao da im nisu ni značile. Imali su problem s bolestima zavisnosti, kao i

problem sa depresijom. Osobe koje imaju depresiju a ne uzimaju adekvatnu terapiju, često posežu za drogom i alkoholom jer tako brže postižu željeni efekat poboljšanja afektivnog stanja. Često je taj vid samomedikacije izuzetno štetan i vodi u preranu smrt, kao što je bio slučaj i s ovim ličnostima. Njihova lucidnost i kreativnost može se sagledati kroz studijska dela i koncertne snimke koji su ostali iza njih. Nažalost zbog njih često kompletnu rokenrol scenu stigmatizuju i vezuju za zloupotrebu narkotika.

Ključne reči: Klub 27, psihoaktivne supstance, alkohol, rokenrol.

16

ПОРЕМЕЋАЈИ СПАВАНЈА КОД ЛИКОВА ЖИВОТИНЈА И ЛЈУДИ У АНИМИРАНИМ ФИЛМОВИМА ВОЛТА ДИЗНИЈА

Jelena Dragičević (1, 2), Emilio Miletić (1), Lela Mihajlović – Jovanović (3)

(1) SLUŽBA HITNE MEDICINSKE POMOĆI, ZDRAVSTVENI CENTAR KNJAŽEVAC

(2) DRUŠTVO NA NEURONAUKE SRBIJE, BEOGRAD

(3) ODELJENJE NEUROPSIHIJATRIJE, ZDRAVSTVENI CENTAR KNJAŽEVAC

Uvod: Poznato je da ljudi svoje ponašanje mogu prepoznati u životinjama. Spavanje je jedan od fenomenata koji je oduvek bio, ali i dalje jeste misterija. Poslednjih decenija poremećaji spavanja zauzimaju značajan predmet interesovanja ne samo somnologa, psihijata i neurologa već i naučnika čiji je predmet istraživanja srodan neuronaukama. Kvantitativni poremećaji spavanja, u opštoj populaciji bili su značajno zastupljeni mnogo pre ekspanzije psihijatrije kao nauke početkom prošlog veka, dok su kvalitativni poremećaji spavanja postojali i pre upotrebe elektroencefalografije i telemetrije kao dijagnostičkih metoda i za razlikovanje, na primer, parasomnija od epilepsija. Dokaz za to jesu opisi spavača iz klasičnih književnih dela i portreti velikih slikarskih majstora.

Cilj rad: Ovo istraživanje obuhvata analizu poremećaja spavanja na osnovu semiologije i diferencijalne dijagnoze koje bi mogli imati likovi životinja i ljudi iz animiranih filmova Volta Diznija. Analizirali smo sledeće animirane filmove: Miki Mausova noćna mora (1932.), Snežana i sedam patuljaka (1937.), Pinokio (1940.), Pepeljuga (1950.), Alisa u Zemlji Čuda (1951.), Petar Pan (1953.), Maza i Lunja (1955.), Uspavana lepotica (1959.). Diferencijalne dijagnoze koje će biti razmatrane u ovom radu jesu kvalitativni i kvantitativni poremećaji spavanja sa posebnim akcentom na parasomnije, nokturnalna epilepsija frontalnog režnja, hrkanje i apnea u spavanju.

Metode: Pretraga objavljenih publikacija iz Pub Med baze na temu "poremećaji spavanja u crtanim i animiranim filmovima" kao i naša analiza semiologije poremećaja spavanja koja je detaljnije prikazana u ovom radu.

Zaključak: U ovom radu pokazali smo da su neki poremećaji spavanja bili primećeni od strane autora dela prema kojima su animirani filmovi rađeni, potom od strane pisaca scenarija, režisera, crtača, i animatora mnogo pre opisivanja i početka lečenja poremećaja spavanja od strane uvažanih eksperata somnologa.

Ključne reči: Walt Disney, poremećaji spavanja, parasomnije, animirani filmovi

17

ЛЕКАР И ЛЕКАРСКИ ПОЗИВ У ПРИПОВЕТКАМА ДР ЛАЗЕ К. ЛАЗАРЕВИЋА

Милан Божиновић (1), Небојша Божиновић (2), Драгица Божиновић (3), Милена Божиновић (4), Бојан Јоксимовић (4), Милица Костић (1), Александар Јовановски (1), Мирослав Миљковић (1), Соња Јанковић (1), Рајко Савковић (1)

(1) МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У НИШУ

(2) ВОЈНА БОЛНИЦА НИШ, ОПЗЗ

(3) ОПШТА БОЛНИЦА "ДР АЛЕКСА САВИЋ" ПРОКУПЉЕ

(4) МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ ФОЧА, УНИВЕРЗИТЕТ У ИСТОЧНОМ САРАЈЕВУ

Лаза К. Лазаревић је знаменити српски лекар али и књижевник. Првобитно правник, добивши стипендију српске владе за студије медицине одлази у Берлин, где их, уз прекид због српско –

турског рата, завршава 1879. године. Бива проглашен за првог лекара државне болнице у Београду, али и личног лекара краља Милана Обреновића.

Књижевни и преводилачки рад су врло повезани уз личност Лазе К. Лазаревића. Објавио је свега 9 приповедака за живота, а доста њих је остало недовршено. Како је и сам био лекар, често у његовим приповеткама можемо видети лекаре, односно мотиве из лекарске праксе, проблеме са којима се суочава лекарски позив, болницу и пацијенте. То се пре свега најупечатљивије види у приповеткама Швабица, Ветар и Школска икона.

Однос лекара у приповеткама можемо класификовати у више равни. Главни је, наравно, однос лекар – пацијент где можемо видети како се треба борити за пацијента, пружити му врхунске услове и максимално му се посветити, али и додатно га мотивисати и пружити утеху и топлу реч, посебно код тешких болесника где су мале шансе за опоравак.

Емотивни однос лекара и породица су често конфронтирајући односи у Лазаревићевим приповеткама. Вечита је дилема и преиспитивање да ли појединац (лекар) има право да буде срећан, ако је његова породица несрећна, или да ли успеђујући породицу унесређује себе и емотивног партнера?

Патриотски однос лекара према отаџбини такође је битан. Лазаревићев лекар је у сваком тренутку патриота, спреман да да сву своју снагу и умеће за добробит отаџбине, поносан је на оно што јесте (Србин), али и критички настројен и реалан у схватањима и ставовима.

Изнова и изнова читајући Лазаревићеве приповетке откривају се детаљи и путокази како лекар треба да поступа и да се влада, Усвајајући поруке постајемо бољи лекари и бољи људи.

Кључне речи: лекар, Лаза К. Лазаревић, приповетка, пацијент, породица, отаџбина.

Sekcija C: Nadrealizam

18

MEDICINA I NADREALIZAM

Mirjana Stojković-Ivković

ZZZZ RADNIKA ŽELEZNICE SRBIJE U BEOGRADU

Medicina i nadrealizam su usko povezane. Andre Breton ,harizmatični vodja koji je dvadesetak godina koordinisao aktivnost nadrealističkog pokreta, bio je u osnivanju ovog pokreta student medicine a za osnovu koncepta svog pokreta uzeo je ideje Sigmunda Frojda .

Nadrealizam je umetnički pravac nastao dvadesetih godina XX veka u Francuskoj kao nastavak dadaizma. Započet je krajem Prvog svetskog rata a završen početkom Drugog svetskog rata. Prvi manifest objavljen je 1924. god i u njemu je Andre Breton izložio da nadrealizam treba da se uključi u „rešavanju svih osnovnih ili životnih problema “. Osnova tog koncepta bile su ideje Sigmunda Frojda, koji je definisao i opisao podsvesno kao istinski fenomen koji upravlja ljudskim mislima i ponašanjem. Sigmund Frojd nudi novi metod tumačenja ljudske psihe zasnovan na naučnim, filozofskim i psihološkim osnovama. Psihoanaliza je nastala kao medicinska , psihijatrijska disciplina a od 1910.god postala je jedna od najvažnijih teorija tumačenja moderne kulture i civilizacije. Frojd je govorio da se nesvesno odigrava na relaciji tri ja (ja- ego; nad ja-super ego; ono –id). Nesvesno je ono što ne želimo ili želimo, a ne smemo da ostvarimo i prikazemo u životu, i što smo potisnuli, a tako fatalno deluje na nas.. Nesvesno nema oblik, ispoljava se kroz snove, jezičke omaške, šale, viceve ili umetnička dela. Psihoanaliza ima jedan medij a to je govor i kroz razgovor doktor pokušava da pokrene nesvesno kod pacijenta.

Nadrealisti su smatrali da svojim pokretom koji je obuhvatio sve žanrove umetnosti mogu rešiti sve ljudske probleme. Iz istorije nadrealizma vidimo da su obradivali teme i pitanja koji a su se ticala cele zajednice. Živeli su za trenutak spontanosti i intelektualne slobode.

Nadrealizam je nastao kao reakcija na I svetski rat i njegovu uloga je da čoveka suoči sa apsurdom u nastajanju da ga spasi od banaliziranja života. Umetnici su delili duboko nepoverenje prema materijalističkom , buržoarskom društvu koji je , kako su ovi smatrali, bilo krivo za I svetski rat i njegove užasne posledice. Društvo je verovalo u svemoć tehnoloških i naučnih dostignuća i podleglo je procesu degradacije, na šta je jedini odgovor revolucionarna anti-umetnost.

Rene Magrit je kroz svoja slikarska dela ukazao na ozbiljne probleme u društvu, kao što su na primer položaj žene u društvu („Sećanje „ gde je predstavljena bista ženske glave sa crvenom mrljom na slepoočnici), rat u kome oružje ostaje u životu („Preživeli“ sa okrvavljenom puskom naslonjenom na zid); ekologija, predstavljena na neobičan način-ptice izrastaju iz boljaka, planine se pretvaraju u ptice.

U ovom periodu širila se pismenost, razvijale su se prirodne nauke. Razvijala se i medicina, genetika, vakcine :protiv tgetanusa, tbc, žute groznice. Veliki doprinos medicini dao je Aleksandar Fleming pronalaskom penicilina. Uvedena sterilizacija po bolnicama, i hirurškim salama. Odvajani su zarazni od ne zaraznih pacijenata. Sva ova otkrića smanjili su smrtnost i produžili ljudski vek. Unapredjena je zdravstvena zaštita, poboljšana je ishrana, kultura stanovanja.

Mnogi nadrealisti sa uspnom nacizma i početkom II svetskog rata su proterani u izgnanstvo.

Zaključak, nadrealizam je doveo do procvata umetnosti i nauke, kao i medicine ali nije doveo do preobražaja života i ako je , na početku bio proglašen ciljem.

19

RENE MAGRIT, UMETNIK BISTROG DUHA

Mirjana Stojković-Ivković

ZZZZ RADNIKA ŽELEZNICE SRBIJE, BEOGRAD

Rene Magrit (1898-1967) je velika figura u modernoj umetnosti koji je na specifičan način na platnima iskazivao svoje misli. Formirao se u slikara nadrealističkog usmerenja sa značajnom originalnošću jer je on slikar koji je filozofirao na svojim platnima. Proučavao je razvoj filozofske misli od Platona pa sve do filozofa svog doba. Drugačije je razmišljao od francuskih nadrealista i često je dolazio do verbalnih sukoba. 1930 se opet vraća za Brisel iz Pariza, i primoran je da radi , po njegovim rečima „imbecilni posao“-pravio je reklame, ilustracije za časopise i knjige, stilizovao tapete .U to vreme je vladala ekonomska kriza i bilo je teško zaraditi novac. Uradio je seriju erotskih crteža pod pseudonimom Pjer Anželik, za ilustraciju romana „Madam Edvarda“ Žorža Bataja. Poznat postaje nakon izlaska njegove slike „La viol“ na naslovnoj strani Bretonove knjige „Šta je nadrealizam“. Za vreme drugog svetskog rata snalazio se kopirajući tuđa likovna dela poznatih umetnika, kao i falsifikujući novčanice što mu je bilo jako zamereno u nadrealističkim krugovima.

Živeo je mirnim porodičnim životom, imao je smisla za humor, uvek odmeren, oblačio je skromna odela i nosio je šešir. Njegove slike otkrivaju misterioznost realnosti. Podstiču nas da ne zaboravimo da smo mi pre svega misaona bića i da shodno tome i treba da se ponašamo.

Lucidno razmišljanje jeste bogatstvo i lepota življenja. Bez obzira šta god da se desi oko nas , mi moramo biti budni, trezveni, snalažljivi. To nam poručuje ovaj briljantan umetnik svojim delima.

LUCIDAN-vispren, inteligentan, snalažljiv, bistrog uma, oštrouman, pronicljiv, bistrog duha, razborit

Lažno ogledalo (1928) Rene Magrit

Slikar nagoveštava nadmoćnu stvarnost nesvesnog uma. Zenica oka je pretvorena u crno sunce iza koga se krije nesvesno koje uočava realnost stvari. Oko upija samo vizuelni, a ne stvarni svet. Realnost zavisi od percepcije. Umetnik je izvan stvarnosti.

20

BRETON, BABINSKI, FROJD -NADREALIZAM, NEUROLOGIJA, PSIHOANALIZA*Miloš Protić*

ZDRAVSTVENI CENTAR ZAJEČAR

Uvod: Termin nadrealno je prvi upotrebio Apoliner, francuski pesnik, u opisu baleta Parada, prema scenariju Žana Koktoa i muzici Erika Satija, izvedenog 1917. Kostime je kreirao i pored ostalih Pablo Pikaso. Nadrealizam se kao kulturni pokret javlja 20-ih godina 20. veka, i utiče na likovnu umetnost, prozu i poeziju. Slike su imale fotografsku preciznost, nelogične u obliku, u nastojanju da reše protivrečnost između stvarnosti i snova, superrealnost odnosno nadrealnost. Razvio se iz dadaizma, koga nasleđuje i kao protest francuskog umetničkog korpusa protiv Velikog rata. Kritikovana je racionalna misao i buržoaske vrednosti, smatrali su da su iste dovele do rata, a dadaisti su organizovali anti art (spektar- niz koncepata odnosno aktivnosti koje odbijaju dotadašnje stavove o umetnosti, dovode umetnost u pitanje uopšte) okupljanja, predstave, pisali i kretirali umetničke radove u ovom duhu. Andre Breton, pisac, pesnik i antifašista je jedan od osnivača, vodja i teoretičara nadrealizma.

Cilj: Namera ovog rada je ukazati na vezu Bretona sa medicinom, neuropsihijatrijom, psihoanalizom i njihovim uticajem Bretonovo stvaranje i na sam nadrealizam.

Metod: Proučavanje biografskih beleški o Bretonu u objavljenim člancima u psihijatrijskim i neurološkim časopisima poput Journal of the American Psychoanalytic Association i Brain A Journal of Neurology, Oxford Academic Group, enciklopedija Britanika.

Diskusija: Andre Breton je rođen u Tinšebreu 1896, Normandija. Od 1913. je počeo da studira medicinu, i pokazivao je interesovanje ka mentalnim bolestima. Početkom Velikog rata služio je kao lekar u Nantu, a kasnije kao student u neuropsihijatrijskom centru druge armije San-Diziju istočno od Pariza. Radio je sa Dr Raul –Ahil Leroa, koji je izvršio veliki uticaj na mladog Bretona na polju psihijatrije. Breton je sa strašću čitao neurološke i psihijatrijske rasprave Žan Martina Šarkoa, Emila Krepelina, Frojda. Leroa je tada kao specijalizant postavio tezu o „progonjenim progoniteljima“, i u svom stručnom saopštenju govorio o „odgovornosti histerije“, kao i o „liliputanskim halucinacijama“, gde se pacijentu prividjaju stvari mnogo manje nego što jesu. Kada je Breton postavio dijagnozu tabes dorsalis koju su ostali prevideli, Leroa se ponosio njime. Andre Breton 1917. godine je radio uz Žozefa Babinskog, čuvenog neurologa, u La Piti bolnici u Parizu, i bio je fasciniran njegovim radom na području „svete groznice“ („sacred fever“). Breton nikada nije diplomirao kao lekar. Njegovi biografi su zabeležili da je su svom dvoumljenju izjavio „zašto bi posvetio svoj život i za jotu stvarima koje ga nisu motivisale željom...“ misleći na medicinu. Posle rata Breton se našao u krugu avangardnog miljea pokreta Dada i takođe bio fasciniran Frojdovim radom i njegovom knjigom „Tumačenje snova“. Oduševljen nesvesnim u Frojdovim radovima, nastojao je da uspostavi kontakt sa njim i sreli su se u Beču 1921. O njihovim odnosima najbolje govore „Tri pisma Frojda Bretonu“ (Three letters from Sigmund Freud to Andrea Breton) autora Fredericka B. Davisa 1973. godine. Breton je i sam primenjivao psihoanalitičke metode (slobodne asocijacije) za vreme rata kod vojnika sa posttraumatskim sindromom („shell-shock“). (U ratu je Breton se susreo sa Žak Vašeom, čiji su antiratni stavovi inspirisali Bretona.) Tako je nastalo „automatsko pisanje“ kod nadrealista (pisanje ili crtanje oslobođeno uticaja svesnog, tj. volje-pažnje), poznato u literaturi i kao ideomotorni refleks, a ranijih vekova se ova pojava sretala u okultizmu. Breton je napisao 1924. „Manifest nadrealizma“ kao i kutlni roman „Nadja“, zasnovan na realnom susretu i kratkoj emotivnoj vezi sa Léona Camile Ghislaine Delacourt, kasnije oboleloj od paranoidne šizofrenije.

Zaključak: Evidentan je uticaj medicine i neuropsihijatrije na nadrealizam.

Ključne reči: nadrealizam, Dada, Breton, psihoanaliza, babinski

21

SALVADOR DALI - GENIJE SVOG VREMENA*Danijela Ćirić (1), Dragana Mitrović (2), Tamara Stanulović (3), Mila Dimitrijević (4)*

(1) ZDRAVSTVENI CENTAR ZAJEČAR, (2) ZDRAVSTVENI CENTAR KNJAŽEVAC, (3) DOM ZDRAVLJA PETROVAC NA MLAVI, (4) DOM ZDRAVLJA SMEDEREVSKA PALANKA

Salvador Dali je bio španski slikar, ekscentrik i jedan od najznačajnijih nadrealista 20. veka, koji je pomerao granice umetnosti. Rođen je 1904.godine u mestu Figeras u Kataloniji. Jedan je od najkreativnijih slikara svih vremena. Bio je genije na granici ludila. Za veoma kratko vreme postao je slavan, a uvijeni brkovi su postali njegov zaštitni znak. Upisao je slikarsku akademiju u Madridu. Veoma brzo je privukao pažnju svojim čudnim izgledom i ekscentričnim ponašanjem. Akademiju nije završio zbog buntovnog karaktera. Prvu samostalnu izložbu je imao u Barseloni 1925.godine. Četiri godine nakon njegove prve izložbe upoznao je Ruskinju Eleni Ivanovnu Daikonovu Galu, svoju buduću ženu. Ona je bila njegova muza, nepresušna inspiracija i oslonac, a sa njom je ostao do kraja života. Gala je umrla 1982. godine, a Dali je pao u duboku depresiju i dva put pokušao da oduzme sebi život. Umro je 1989.godine, a sva svoja dela i bogatstvo ostavio je Španiji. Sledio je teorije Frojda i psihoanalize, i usredsredio se na prikaz snova i ispitivanje podsvesnog u čoveku, učinivši da njegova dela deluju bizarno, neuobičajeno i uznemiravajuće. Na slikama ispoljava i oslobađa svoje frustracije, strahove, seksualne nagone, psihoze i fantazije. Dalijev stil je predstavljao kombinaciju različitih modernih i klasičnih tehnika. Jedna od njegovih najpoznatijih slika „Upornost sećanja“ predstavlja časovnike koji se tope. Neka od njegovih dela su fotografije Slonovi, portret Pabla Pikasa, Lastin rep i brojni portreti Gale. Dali je ceo život je verovao da je poseban, ali svakako nije ni pretpostavljao da će njegova fizionomija biti od velikog značaja u opisivanju promena na EKG-u u kardiologiji. Analizom EKG-a promene na ST segmentu koje nastaju usled intoksikacije digitalisom obično se opisuju kao " brkovi Salvadora Dalija".

Ključne reči : slikar, Salvador Dali, nadrealizam

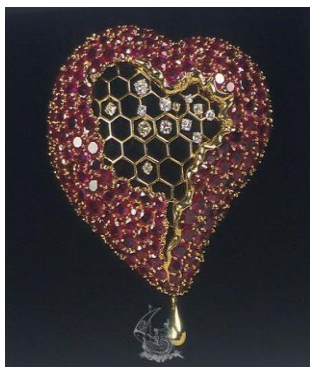
22

SALVADOR DALI : PARANOIČNO-KRITIČKA METODA U NADREALIZMU GENIJALNOST I/ILI MENTALNA BOLEST?*Dušan Bastać,*

INTERNISTIČKA ORDINACIJA DR BASTAĆ, ZAJEČAR

Nadrealizam kao kolektivna avantura se javlja u umetnosti kratko posle Prvog svetskog rata. Likovni nadrealizam odlikuju zajedničke teme: fascinacija ženom, seksualnošću, čudovištima, metamorfozom i svetom fantazija sna. Mladi španski slikar Salvador Dali, rođen u Figerasu 11.maja1904, se uključuje u Nadrealistički pokret 1929 godine gde ga Juan Miro upoznaje sa Andre Bretonom, Polom Elijarom i ostalim nadrealistima. Andre Breton je definisao cilj nadrealizma kao čist psihički automatizam koji teži da izrazi zaista proces mišljenja oslobođen delovanja razuma kao i bilo koje kakve estetske ili moralne svrhe. Teorije Sigmunda Fojda su velikim delom uticale na Nadrealistički pokret, posebno je bilo interesovanje za nesvesno-Id, Ego i Superego. ID je nesvesni deo psihe koji je izvor instinktivne energije.EGO je deo psihe koji reaguje na spoljašnji svet. SUPEREGO posreduje između ID-a i EGO-a. Nadrealistička teorija je sazdana na pojmovima pozajmljenim od psihoanalize, pa se njena retorika ne može uvek uzeti ozbiljno. Zamisao da se san može " automatskim rukopisom" neposredno preneti od nesvesnog do platna, zaobilazeći umetnikovu svest, u praksi nije funkcionisala. Određen stepen kontrole svesti bio je neizbežan. Pa ipak, nadrealizam je podstakao nastanak većeg broja novih slikarskih tehnika za dobijanje i upotrebu slučajnih efekata. U nadrealizmu se koriste tehnike izazivanja slika korišćenjem psihičkog automatizma, prepričavanja snova i "prekrasnih leševa"-morbidnih sadržaja. Dali je u nadrealizmu imao orijentaciju na hiperrealističko slikarstvo fantastičnih vizija i smatrao da svojom kreativnošću može da promeni svet. Stvarno vrhunski kreativan, 1930 počinje da razvija svoju paranoično-kritičnu metodu, koja se reprezentuje na čuvenoj slici Postojanost sećanja. Salvador Dali je Postojanost sećanja naslikao 1931 godine i u njoj primenjuje savršeni naturalizam slikanja da izrazi

paranoični san u kojem su i vreme i oblaci i prostor izobličeni na zastrašujuće prirodan način. Ova slika, poznata i kao "Meki satovi ili prolaznost vremena", prikazuje satove sa nedefinisanim oblikom što simbolizuje da sećanje ima skoro fluidnu formu u odnosu na protok vremena. Proticanje vremena se sugerše senkama objekata koje se projektuju u svim pravcima. Percepcija vremena ne odgovara striktnim pravilima merenja "mehaničkog" vremena na našim časovnicima. Pokazatelj vremena, koji predstavljaju pravu temu slike, prolaze kroz dalekosežnu transformaciju koju je skoro nemoguće shvatiti upotrebom logike. Da li su nagoveštaji smrti (ogoljeno drvo, pužoliko telo) slikarev podsvesni strah od smrti ili je postojanost pamćenja ono što ga paralise u životu. Dali ne zalazi u simbolički sadržaj slike, već je prokomentarisao: "Vreme je delirantna i nadrealistička dimenzija par excellence. Mekani satovi nisu ništa drugo do paranoično-kritički, nežan, ekstravagantan kamember napušten u vremenu i prostoru". Zbog ovakih i mnogih drugih šokantnih izjava zvali su ga provokatorom i ludakom. Umetničko delo je plod inspiracije umetnika putem dubokog istraživanja sopstvene ličnosti. Analizom slika Salvador Dalija moguće je otkriti ne samo stanje duha autora u momentu nastanka dela, već i dublju pozadinu, koja može biti posledica nekog oboljenja. Dali je ipak bio jako kontradiktorna ličnost sa ispoljenim raznim psihopatološkim elementima i seksualnim frustracijama. Slika "San prouzrokovan letom jedne pčele oko nara, jednu sekundu pre budjenja" iz 1944 godine ima kao centralni lik Galu, njegovu ljubav i suprugu, koja mu je stalna inpiracija na mnogo slika. Ovu sliku, osim na reflesivan način, uzalud bi pokušali da interperitiramo jezikom psihoanalize. S druge strane na površini se pojavljuju osnovni dalijski principi: jukstapozicija, sudar slika, preterano nasilje protiv "Engrovskog tela" Gale kao odaliske-predmeta erotske ljubavi. Godine 1939 u SAD objavljuje Deklaraciju o nezavisnosti mašte i pravo čoveka na sopstveno ludilo. Godine 1951 objavljuje Mistički manifest i tada počinje njegov "Atomski period". 1953 održava trijumfalno predavanje na Sorboni o fenomenološkim aspektima Paranoično-kritičke metode. Salvador dali je bio vrlo plodan umetnik, sada je 56 slika smešteno u Figarus u njegovom muzeju a 130 slika se nalazi u Španiji, dok se veliki broj slika nalazi širom Evrope i sveta. Dodir sa kardiologijom je Dalijsvo remek delo juvelirski rad "Kraljevsko srce" od čistog zlata a unutar njega malo srce obloženo inkrustacijama od 46 rubina, 42 dijamanta i 2 emeralda koje na uznemirujući način kuca kao živo ljudsko srce. Takodje efekat predoziranja digitalisa na EKG zapisu, konkavna depresija ST se zove "Brkovi Salvadora Dalija" jer podseća na njegove spektakularne brkove. U novembru 1988 je hospitalizovan zbog srčane dekompenzacije i ubrzo zbog refrakternosti na lečenje 23 januara 1989 umire od teške srčane insuficijencije u 84 godini u Tore Galatea. Po sopstvenoj želji je sahranjen u kripti njegovog Pozorišta-Muzeja u Figerasu a svu imovinu i dela testamentom je ostavio državu Španiji.

Sesija D: Seksualnost

23

MADONNA „EROTICA“

Maja Radanović

MEDICINA RADA, NOVI SAD

Kad se izgovori Madonna i Erotika pomisli se na njene mnogobrojne spotove i snimke s turneja. Oni koji bolje poznaju karijeru ove muzičke superzvezde znaju da se misli na naslovnu numeru i spot za pesmu „Erotica“, s istoimenog albuma iz 1992. godine (peti studijski album, izdanje Maveric records). Spot za pesmu „Erotica“ režirao je fotograf Fabien Baron inspirisan radovima Endi Worhola. Baron je dizajnirao i njenu knjigu „Sex“, a fotografije u knjizi je uradio modni fotograf Stiven Mejsel.

Album „Erotica“ poigrava se temama koje srećemo još kod Frojda- Eros i Tanatos. Hrabro, provokativno Madonna istupa s temama kojima se do tad muzička industrija okupljena oko MTV nije bavila.

S jednim spotom izazvala je više osude i pažnje javnosti nego mnogi konceptualni umetnici i performer i za celu svoju karijeru.

Možda se civilizacija i kreće od konzervativnosti i tabua ka oslobađanju od istih do ponovnog konzervativizma, kao u nekom krugu.

Na albumu Madonna peva tako da se izražava kroz svoj alterego Ditu, i peva o seksualnosti i erotici. Mnogi su mislili da je reč o ličnoj ispovesti, a ne o alteregu. Madonna je bila inspirisana s dvoje svojih prijatelja koji su preminuli od AIDS-a. U samom spotu „Erotica“ prikazane su scene iz njene knjige „Sex“. Madonna u spotu glumi dominu sa bičem i zlatnim zubom. MTV je puštao muzički spot za ovu numeru posle ponoći (što se desilo i 1990. godine sa Madonninim spotom „ Justify my love“).

Sam spot bez obzira na sadržinu izuzetno je umetničko delo, u smislu kamere, fotografije, boja. Preovlađuje crno bela tehnika koja na momente prelazi u vintage izgled fotografije. Sama Madonna je obučena kao domina, a mnoge scene predstavljaju sadomazohističke radnje. Poigrava se i temama fetišizma, homoseksualnosti, nagosti i seksualnosti na javnim mestima.

Kritičari su tad govorili da je Madonna otišla predaleko, da je suviše eksplicitnih scena seksa i da je završila sa svojom karijerom.

Danas se album „Erotica“ i knjiga „Sex“ smatraju izuzetno značajnim i kreativnim delima u Madonninoj muzičkoj karijeri. Izdanje ovog albuma je pratila i Madonnina turneja „Girlie show World tour“.

U današnje vreme multimedija, interneta, reality show programa ništa više nije kontroverzno, šokantno, nedozvoljeno. Madonnin album i knjiga su fikcija, a ne dnevnik stvarnih događaja. Pesa i spot „Erotica“ su se u SAD pojavili 1992. godine na vrhuncu AIDS epidemije i posledica iste, kad se cela nacija preispituje o seksualnosti, o tabuima, o prihvatljivom i neprihvatljivom ponašanju.

U današnje vreme možemo videti kontroverzne filmove poput „Elle“ (režisera Pol Verhovea, nominovan za Oscara) ili Nimfomanke (režisera Lars von Triera, s 14 nagrada i 28 nominacija) u kojima ima krajnje opscenih scena, ali treba imati u vidu da je ovaj Madonnin spot nastao 25. godina pre ovih filmova. Takođe treba imati u vidu da je muzički spot kratka multimedijalna forma, ali je Madonna uspela i s tako kratkom formom da šokira kritičare.

Ključne reči: Madonna, erotika, provokacija.

24

JACK VETTRIANO – GRANICE IZMEDJU NORMALNOG I PATOLOŠKOG U SEKSUALNOSTI

Dragana Stanković, Emil Vlajić

ZDRAVSTVENI CENTAR ZAJEČAR

Jack Vettriano je rođen u Fajfu (Škotska) 1951 godine. Potiče iz siromašne porodice tako da je od ranog detinjstva morao da zaradjuje za život. Napustio je školu sa 16 godina. Mnogo godina kasnije, kada se osamostalio, postao je inženjer rudarstva. U kasnijem životnom dobu odrekao se očevog prezimena i uzeo devojačko prezime svoje majke. Sklon je boemskom životu, porocima i prostitutkama.

Sedamdesetih godina 20 veka bavio se slikarstvom kao hobiem. Inače, svoje prve slike iz tog doba potpisivao je svojim pravim imenom Jack Hoggan. Pokušao je da upiše likovne studije u Edinburgu sa 36 godina, ali je bio odbijen.

Godine 1989 uspeo je da izloži dva platna na godišnjoj izložbi Kraljevske Škotske akademije koja su prodana prvog dana po visokoj ceni i od tada počinje njegov uspeh u karijeri umetnika.

Neka od poznatih dela Jack-a Vettriana-a su Singing Butler, Billy Boys, Rumba in black, Bay Bay Baby. Jedno od njegovih najskupljih dela Pevajući batler, prodato je za 774 hiljada funti. Cene postera i kopija njegovih dela koje prodaje u milionskim tiražima tkreću se od 10 do 100 funti.

Kritičari uglavnom osporavaju Vettriana uprkos njegovoj popularnosti kod široke publike na sledeći način: „loše zamišljena meka erotika“, „šovinista kome su žene seksualni oibjekti“, „opsednutost seksom“ i slično.

Sam Vettriano kaže da nije dobar kod crtanja modela, ali se dobro snalazi kod crtanja sa fotografija, tako da su njegova dela u stvari platna radjena po fotografijama.

Veliki deo njegovog opusa posvećen je autobiografskim prikazima sopstvenog erotskog života. Prostor njegovih radova je karakterističan. Preovladjuju tamni tonovi, zadimljene loše osvetljene prostorije nabijene erotskom energijom. Muški likovi podsećaju na samog umetnika, a žene su prikazane u provokativno izazovnim stavovima i obiluju naglašenim erotskim detaljima. Neka od njegovih platna najavljuju granična seksualna ponašanja, tako da se sreći izraženi elementi fetišizma, mazohističkih i sadističkih elemenata, kao i erotskog naboja koji proističe iz pristustva više od dva aktera u očekujućem seksualnom činu. Temama ovih slika, umetnik ne prelazi granice „dobrog ukusa“ i ne spušta se na nivo pornografije, a uspeva da svojim jasnim naglaskom intrigira i provocira posmatrača njegovih slika.

Slikama kojima se najviše udaljava od konvencionalnog seksualnog ponašanja izaziva u posmatraču snažne emotivne reakcije. Upozorenje za posmatrača jasno je definisao jedan od kritičara Vettrianove umetnosti koji kaže „Budite pažljivi kada posmatrate Vettrianova dela. Videćete ono što vi želite da vidite. Slike će vam reći više o vama samima nego o autoru i njegovim figurama“.

25

INKLUZIVNI GRAFIČKI DIZAJN – DIZAJN ZA OSOBE TREĆEG DOBA

Jovana Nikolić

FAKULTET PRIMENJENIH UMETNOSTI U BEOGRADU

Postepene promene životnih funkcija, sa kojima se susreću osobe pri ulasku u treće životno doba, nužno prate i promene životnih stilova, a time i potrebe za drugačijim dizajnom.

Dekodiranjem vizuelnih poruka urbane sredine i društva, sa pozicije grafičkog dizajnera, mogu se uočiti glavni komunikacijski tokovi, usmereni isključivo ka mlađoj i srednjoj starosnoj populaciji. Sa druge strane se, sve veća grupa ljudi, izopštava iz svakodnevne vizuelne razmene informacija, živeći u nepovoljnim kulturnim okvirima, diktiranih savremenim ideološkim, ekonomskim i političkim sistemom. Neprilagođenost funkcionalnosti grafičkih poruka osobama trećeg doba, ne samo da otežava osnovnu razmenu poruka, već veoma grubo (ali istovremeno i suptilno, postepeno i nevidljivo), isključuje iz društva, što može doprineti povećanju stepena depresije ove starosne populacije. Ovaj problem prepoznat je od strane Vlade Velike Britanije, koja je početkom 2018. godine osnovala Ministarstvo za usamljenost, uz ubrazloženje da lekari upozoravaju na porast izolacije starijih ljudi, koji i po mesec dana ne ostvare kontakt sa drugim ljudima.

Zauzimajući kritički stav prema savremenom dizajnu i oslanjajući se na praksu Viktora J. Papaneka, pionira održivog i humanog dizajna, rad promatra pitanja inkluzivnog i odgovornog grafičkog dizajna, zasnovanog na interdisciplinarnom istraživanju potreba starije populacije.